

N° 1.

蓼雲仙傳

LỤC-VÂN-TIÊN
TRUYỀN

POÈMES POPULAIRES ANNAMITES

TRANSCRITS EN QUÒC-NGŨ,

PRÉCÉDÉS

D'UN RÉSUMÉ ANALITIQUE

DU SUJET DE CHACUN

PAR

P. J.-B. TRƯƠNG-VINH-KÝ.

載士
張
永
記

SAIGON

Imprimerie AUG. BOCK

1889.

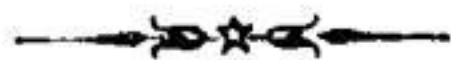

TOUS DROITS RÉSERVÉS

LỤC-VÂN-TIÊN

TRUYỆN

I. VÂN-TIÊN TẠ THẤY XIN VỀ ĐI THI.

Trước đèn xem truyện Tây-minh ;
Găm cười hai chữ nhờn tình óo-le.
Hỏi ai lẳng-lặng mà nghe ;
Dữ răn việc trước, lành dè thân sau.
Trai thời trung-hiêu làm dẫu ;
Gái thời tiết-hạnh là câu trau mình.
Có người ở quận Đông-thành ;
Tu nhờn tích đức sớm sanh con hiền.
Đặt tên là Lục-vân-Tiên ;
Tuổi vừa hai tám nghề chuyền học-hành.
Theo thấy nầu sử xôi kinh ;
Tháng ngày bao quản sân Trình lao-dao.
Văn đà khởi phụng đẳng dao ;
Võ thêm ba lược sáu thao ai bì.
Xảy nghe mở hội khoa thi ;
Vân-tiên vào tạ tôn-sư xin về.
Bây lâu cửa thánh dựa kể ;
Đã tươi khí-tượng lại xuê tinh-thần.
Nay đà gặp hội long vân ;
Ai ai mà chẳng lập thân buổi nầy.

Chỉ lăm bản nhận ven mây ;
Danh tôi dặng rạng tiếng thấy bay xa.
Lăm trai trong cõi người-ta ;
Trước lo báo-bổ sau là hiển-vang.
Tôn-sur bản-luận tai-nản ;
Gẫm trong sô-hệ khoa tràng còn xa.
Mấy trời chẳng dám nói ra ;
Xui thấy thương tứ xót-xa trong lòng.
Sau dẫu tỏ nỗi đục trong ;
Phải toan một phép dễ phòng hộ thân.
Rày con xuống chôn phong-trấn ;
Thấy cho hai đạo phù thần đem theo.
Chẳng may mà gặp lúc nghèo ;
Xuông sông cũng vững lên đèo cũng an.
Tôn-sur trở lại hậu dằng ;
Vân-tiến ngờ-ngừng lòng càng sanh nghi.
Chẳng hay mình mắc việc chi ;
Tôn-sur người dạy khoa kì còn xa.
Hay-là bôi-rôi việc nhà ;
Hay-là đức bạc hay-là tài sơ.
Bây lâu lòng những ước-mơ ;
Hội nầy chẳng gặp còn chờ hội nao ?
Nên hự chẳng biết làm-sao ;
Chi bằng hỏi lại lẽ nào cho mình.
Đặng cho tỏ nỗi sự-tình ;
Ngõ sau ngàn dặm dặng trình mới an.
Tôn-sur ngồi hầy thở-than ;
Ngó ra trước án thầy chẳng trở vô.

Hỏi rằng : vạn lý trường đố ;
Sao chưa cắt gánh trở vô việc gì ?

Hay là con-hãy hổ-nghi ;
Thấy bản một việc khoa kì ban trư.

Vân-tiên nghe nói liền thưa ;
Tiểu sanh chưa biết nắng mưa buổi nào.

Song đường tuổi học đã cao ;
Xin thầy nói lại âm-hao cho tường.

Tôn-sư nghe nói thêm thương ;
Dắt tay ra chôn tiền đường coi trăng.

Nhơn cơ tảng sự dặn rằng :
Việc người chẳng khác việc trăng trên trời.

Tuy là soi khắp mọi nơi ;
Khi mờ khi tỏ khi vui khi đẩy.

Sau con cũng tỏ lẽ này ;
Lựa là con phải hỏi thầy làm chi ?

Sở con hai chữ khoa kì ;
Khôi-tinh đã rạng tử-vi thêm loà.

Hém vì ngựa chạy còn xa ;
Thỏ vừa lô bóng gà đà gáy tan.

Bao giờ cho tới bắc phang ;
Gặp chuột ra dăng con mới nên danh.

Sau dấu dặng chữ hiển-vinh ;
Mây lời thầy nói tiên-trình chẳng sai.

Trong cơ bí cực thời lai ;
Giữ mình cho vẹn việc ai chớ sờn.

Vân-tiên vội-vả tạ ơn ;
Trăm năm dốc giữ keo sơn mọi lời.

II. VÂN-TIÊN LÊN ĐƯỜNG GẶP LỮ SƠN-ĐÀI.

Ra đi vừa rạng chơn trời ;
Ngủi-ngủi ngó lại nhớ nơi học-dường.
Tiên rằng : thien các nhứt phương ;
Thấy đeo đoạn thảm tở vương mỗi sầu.
Quần bao thân trẻ dài dẫu ;
Mang đai Tử-lộ, quảy bầu Nhan-huyền.
Bao giờ cả nước gặp duyên ;
Đặng cho con thảo phỉ nguyên tôi ngay ?
Kể từ lứt dạm tới nay ;
Mỗi-mê hầu đã mấy ngày xông sương.
Đoái nhìn phong-cảnh thêm thương ;
Vời-vời dạm cũ nẻo đường còn xa.
Chi bằng kiêm chôn lân gia ;
Trước là tìm bạn sau là nghỉ churn.
Việc chi than khóc tưng-bưng ;
Đều đem nhau chạy vào rừng lên non.
Tiên rằng : bớ chú công con ;
Việc chi nên nổi bon-bon chạy hoài.
Dân rằng : tiểu tử là ai ?
Hay-là một đảng sơn-dải theo tao ?
Tiên rằng : có sự làm-sao ;
Xin ngừng vài bước sẽ trao một lời.
Dân nghe tiếng nói khoan-thai ;
Kêu nhau đứng lại bày lời phân qua :
Nhơn rày có đảng lu-la ;
Tên rằng Đồ-dự hiệu là Phong-lai.

Nhóm nhau ở chôn Sơn-Đài ;
Người đều sợ nó có tài khôn đương.
Bây-giờ xuống cướp thôn-hương ;
Thầy con gái tốt qua đường bắt đi.
Xóm làng không dám làm chi ;
Cảm thương hai gã nữ-nhi mắc nạn !
Con ai vóc ngọc mình vàng ;
Má đào máy liễu dung-nhan lạnh-lùng.
E khi mắc đảng hành-hung ;
Uổng trang thực-nữ sánh cùng thật-phu.
Thôi thôi chẳng dám nói lâu ;
Chạy đi cho khỏi kéo âu tới mình.
Vân-tiên nổi giận lôi-dinh ;
Hỏi thăm lũ nó còn đình nơi nao.
Tôi xin ra sức anh-hào ;
Cứu người cho khỏi lao-đao buổi nầy.
Dân rằng : lũ nó còn đây ;
Qua xem tướng bậu thơ-ngây đã đánh.
E khi họa hổ bắt thành ;
Khi không mình lại xô mình xuống hang.
Vân-tiên ghé lại bên dàng ;
Bẻ cây làm gậy nhắm đảng chạy vô.
Kêu rằng : bớ đảng hung-dổ ;
Chớ quen làm thói hổ-dổ hại dân.
Phong-lai mặt đỏ phừng-phừng :
Thằng nào dám tới lấy-lùng vào đây.
Trước gây việc dữ tại mây ;
Truyền quân bốn phía phủ-vây bịt-bùng.

Vân-tiên tả đút hữu xông ;
Khác nào Triệu-tử phá vòng Đương-dang.
Lu-la bồn phía vớ-tan ;
Đều quăng gươm giáo tìm đảng chạy ngay.
Phong-lai trở chẳng lập tay ;
Bị Tiên một gậy thác rày thân vong.

III. VÂN-TIÊN CỨU KIẾU-NGUYỆT-NGA.

Đẹp rồi lũ kiền chòm ong ;
Hỏi ai than-khóc ở trong xe nầy.
Thưa rằng : tôi thiệt người ngay ;
Sa cơ nên mới lâm tay hung-đổ.
Trong xe chật-hẹp khôn phò ;
Cúi đầu trăm lạy cứu cô tôi cùng.
Vân-tiên nghe nói động lòng ;
Đáp rằng ta đã trừ dòng lu-la.
Khoan-khoan ngồi đó chờ ra ;
Nàng là phận gái ta là phận trai.
Tiểu thơ con-gái nhà ai ;
Đi đâu nên nổi mang tai bất kì.
Chẳng hay tên họ là chi ;
Khuê-môn phận gái việc gì đến đây ?
Trước sau chưa hẵn dạ nầy ;
Hai nàng ai tớ ai thấy nói ra.
Thưa rằng tôi Kiều-nguyệt-Nga ;
Con nầy tĩ-tắc tên là Kim-liên.
Quê-nhà ở quận Tây-Xuyên ;
Cha làm tri-quhủ ngồi miển Hà-Khê

Sai quân đem bức thơ về;
Rước tôi qua đó định bề nghi-gia.
Làm con dâu dám cãi cha;
Vĩ-dầu ngàn dặm dằng xa cũng đành.
Chẳng qua là sự bất bình;
Hay vậy cũng chẳng dằng trình làm chi.
Lâm nguy chẳng gặp giải nguy;
Tiết trăm năm cũng bỏ đi một hồi.
Trước xe quân-tử tạm ngồi;
Xin cho tiện thiệp lạy rồi sẽ thưa.
Chút tôi liễu yêu đào thơ;
Giữa đường lâm phải bụi dơ đã phần.
Hà-kê qua đó cũng gần;
Xin theo cùng thiệp đến ân cho chàng.
Gặp đây đương lúc giữa dằng;
Của tiền không có bạc vàng cũng không.
Gấm câu báo đức thù công;
Lây chi cho phỉ tâm lòng cùng người.
Vân-tiên nghe nói liền cười:
Làm ơn há dễ trông người trả ơn.
Nay đã rõ dạng nguồn-cơn;
Nào ai tính thiệt so hơn làm gì.
Nhớ câu kiên ngãi bất vi;
Làm người dượng ấy cũng phỉ anh-hùng.
Đó mà biết chữ thỉ chung;
Lựa là đây phải theo cùng làm chi.
Nguyệt-ngà biết ý chẳng đi;
Hỏi qua tên họ một khi cho tường.

Thưa rằng : tiện thiếp đi đường ;
Chẳng hay quân-tử quê-hương nơi nào ?

Phút nghe lời nói thanh-thao ;
Vân-tiên há nở lòng nào phui-pha :

Đông-thành vốn thiệt quê ta ;
Họ là Lục thị tên là Vân-tiên.

Nguyệt-nga vốn đứng thiên-quyền ;
Tai nghe lời nói tay liền rút trâm.

Thưa rằng nay gặp tri-âm ;
Xin đưa một vật để cảm làm tin.

Vân-tiên ngơ mặt chẳng nhìn ;
Nguyệt-nga ngó thấy càng thìn nết-na :

Vật chi một chút gọi là ;
Thiếp thưa chưa dứt chẳng dă làm ngơ.

Của nầy là của vật-vơ ;
Lòng chê cũng phải mặt ngơ sao đành ?

Vân-tiên khó nổi làm-thỉnh ;
Chữ ân buộc lại chữ tình lây-dây.

Than rằng : đó khéo trêu dầy ;
Ơn kia đã mây của nầy rất sang
Đương khi gặp-gỡ giữa dằng ;
Một lời cũng nhớ ngàn vàng chẳng phai.

Nhớ câu trọng ngãi khinh tài ;
Nào ai chịu lây của ai làm gì.

Thưa rằng chút phận nữ-nhi ;
Vốn chưa biết lẽ có khi mịch lòng.

Ai dè những đứng anh-hùng ;
Thấy trâm thôi lại thẹn cùng cây trâm.

Riêng than : trăm hỡi là trăm ;
Đã vô duyên bày ai cấm mà mơ ?
Đưa trăm chàng đã làm ngơ ;
Thiếp xin đưa một bài thơ già-từ.
Vân-tiên ngó lại rằng ừ ;
Làm thơ cho kịp bây-chừ chớ lâu.
Nguyệt-nga ứng tiếng xin hậu ;
Xuông tay liền tả tám câu năm vắn :
Thơ rồi nấy thiếp xin dừng ;
Ngửa trông lượng rộng văn-nhân thế nào.
Vân-tiên xem thấy ngạt-ngào ;
Ai dè sức gái tài cao bực nầy.
Đã mau mà lại thêm hay ;
Chẳng phen Tạ-nữ cũng tẩy Từ-phi.
Thơ ngâm đủ xuất đủ kì ;
Cho hay tài gái kém gì tài trai.
Như vậy ai lại thua ai ;
Vân-tiên họa lại một bài trao ra.
Xem thơ biết ý gần xa ;
Mai hòa vận điều điều hòa vận mai.
Có câu xúc cảnh hứug hoài ;
Đường xa vợi-vợi dặm dài vợi-vợi.
Ai ai cũng ở trong trời ;
Gặp nhau ta đã cạn lời thời thôi.

IV. NGUYỆT-NGA VỀ HÀ-KHÊ.

Vân-tiên từ-giã phản-hối ;
Nguyệt-nga than-thở : tình ôi là tình !

Nghĩ mình mà ngán cho mình ;
Nỗi ân chưa trả nỗi tình lại vương.

Hữu tình hai chữ uyên ương !
Chuối sáu ai khéo vắn-vương vào lòng ?

Nguyện cùng Nguyệt-lão hỏi ông ;
Trăm năm cho vẹn lòng son với chàng.

Hữu tình chi bấy Ngưu-lang ;
Tâm lòng Chức-nữ vì chàng mà nghiêng !

Thôi thôi em hỏi Kim-liên ;
Đẩy xe cho chị qua miền Hà-kê.

Trải qua dâu thỏ đường dè ;
Chim kêu vương hủ bồn bể nước non.

Vái trời cho dặng vòng tròn ;
Trăm năm cho trọn lòng son với chàng.

Phút dâu đã tới phủ-dàng ;
Kiểu-công xem thấy lòng càng sanh nghi.

Hỏi rằng : nào trẻ tùy-nhi ?
Cớ sao nên nỗi con đi một mình.

Nguyệt-nga thừa việc tiền trình ;
Kiểu-công tưởng nỗi sự tình chẳng vui.

Nguyệt-nga dạ hãy ngùi-ngùi ;
Nghĩ mình thôi lại sụt-sùi đòi con.

Lao-đao phận trẻ chi sờn ;
No-nao trả dặng công-ơn cho chàng.

Kiểu-công nghe nói liền can ;
Dạy rằng con hãy nghĩ an mình vàng.

Khi nào cha rảnh việc quan ;
Cho quân qua đó mời chàng đến đây.

Sao sao chẳng kịp thời chầy ;
Cha nguyên trả dặng ơn nấy thời thòi.
Hậu-duơng con hãy tạm lui ;
Làm khuây dạ trẻ cho vui lòng già.
Tây lâu trông diễm sang ba ;
Nguyệt-nga còn hãy xót-xa phận mình.
Dời chơn ra chôn hoa-dinh ;
Xem trắng rồi lại chạnh tình cô-nhơn.
Than rằng lưu thủy cao sơn ;
Ngày nào nghe dặng tiếng đồn tri-âm.
Chữ tình càng tưởng càng thâm ;
Muôn pha khó lợt, muôn dăm khôn phai.
Vời-vời dật rộng trời dài ;
Hỡi ai nỡ để cho ai đeo phiền.
Trở vào bèn lây bút nghiên ;
Đặt bản hương-án chúc nguyên thần linh.
Lầu-lầu một tâm lòng thành ;
Họa ra một bức tượng-hình Vân-tiên.
Than rằng : ngàn dặm sơn-xuyên !
Chữ ân để dạ chữ duyên nhuộm sâu.

V. VÂN-TIÊN ĐI THI.

Truyện nàng sau hãy còn lâu ;
Truyện chàng xin nôi thứ dầu chép ra.
Vân-tiên từ cách Nguyệt-nga ;
Giữa đường lại gặp người ra kinh-kì
Xa xem mặt-mũi đen sì ;
Mình cao sộ-sộ dị-kì rất hung.

Nhớ cầu bình-thủy tương-phùng ;
Anh-hùng lại gặp anh-hùng một khi.
Chẳng hay danh tánh là chi ;
Một mình mang gói mà đi chuyện gì ?
Đáp rằng ta cũng xuống thi ;
Hơn-minh tánh tự Ô-mi quê nhà.
Vân-tiên biết kẻ chánh tà ;
Hễ là dị-tướng ắt là tài cao.
Chữ rằng bằng-hữu chi giao ;
Tình kia đã gặp lẽ nào làm khuây ?
Nên rừng há dễ một cây ;
Muôn cho có đó cùng đây luôn vắn.
Kia nơi vỏ-miêu hầu gần ;
Hai ta vào đó nghỉ chân một hồi.
Cùng nhau bày tỏ tên rồi ;
Hai chàng từ-tạ đều lui ra đường ;

**VI. VÂN-TIÊN ĐỀ HƠN-MINH ĐI TRƯỚC,
MINH VỀ THĂM NHÀ ĐA ;**

Hơn-minh đi trước tự trường.
Vân-tiên còn hãy hồi-hương viếng nhà.
Mừng rằng nay thầy con ta ;
Cha già hằng trông mẹ già lòng trông.
Bây lâu đèn sách gia công ;
Con đã nên chữ tang-bổn cùng chăng ?
Vân-tiên quì lạy thưa rằng :
Chẳng hơn người cổ cũng bằng người kim.
Dám xin cha mẹ an tâm ;

Cho con trả nợ thanh-khâm cho rồi.

Mẹ cha thầy nói thêm vui ;

Lại lo non nước xa-xuôi ngàn trùng.

Cho theo một dứa tiểu-dồng ;

Thơ phong một bức dặn cùng Vân-tiền.

Xưa đã hứa định lương-duyên ;

Cùng quan hưu-trí ở miền Hàn-giang.

Con người là Võ-thê-Loan ;

Tuổi vừa hai bảy dung-nhan mặt mà.

Chữ rằng : Hồ Việt nhứt gia ;

Con đi tới đó trao qua thơ này.

Con dầu bước dặng thang mây ;

Dưới chơn đã sẵn một dầy tơ-hồng.

VII. VÂN-TIỀN RA ĐI THÌ. — GHIẾ VÕ-CÔNG GẶP BẠN.

Song thân dạy bảo vừa xong ;

Vân-tiền cùng gả tiểu đồng dờn chơn.

Ra đi tách dặm băng chừng ;

Gió nam rày đã đưa xuàn qua hè.

Lại xem dặm liễu đường huê ;

Tin ong ngơ-ngáo tiếng ve vang-dậy.

Vui xem nước nọ non này ;

Nước xao sóng dợn non vậy đá cao.

Màn trời găm trái biết bao ;

Trên nhánh chim nói dưới ao cá cười.

Quận thành nhắm kiểng coi người ;

Kiểng xinh như vẽ người tươi như đối.

Hàn-giang phút đã tới nơi ;

Vân-tiên ra mắt một hồi trình thơ.

Võ-công lây đọc bây-giờ ;

Mừng duyên cảm sát môi tơ dặng liến.

Liền coi tướng mạo Vân-tiên ;

Khả khen họ Lục phước hiển sanh con.

Mày tằm mắt phụng môi son ;

Mười phân cốt cách vuông tròn mười phân.

Những kẻ Tàn người Tấn ;

Nào hay chữ ngẫu dặng gấn chữ dai.

Xem đã đẹp-dẽ hoà hai ;

Nấy dâu nam-giản, nọ trai đông-sàng.

Công rằng : ngài-tê mới sang ;

Muôn lo việc nước hãy toan việc nhà.

Tiên rằng : nhờ lượng nhạc-gia ;

Đại khoa dẫu dặng tiểu khoa lo gì.

Công rằng : con dộc xuôi thi ;

Sao không kết bạn mà đi tựu trường ?

Gấn đây có một họ Vương ;

Tên là Tử-Trực văn-chương tốt đời.

Cha đã sai kẻ qua mời ;

Đặng con cùng gã thử chơi một bài.

Thập cao cao thập biệt tài ;

Vậy sau bạn trước cùng mai mới mầu.

Xảy dâu Tử-Trực tới hầu ;

Võ-công sẵn đặt một bầu rượu ngon.

Công rằng : này bỏ hai con ;

Thơ hay làm dặng rượu ngon thưởng liến.

Muôn cho Trực-sánh cùng Tiên ;

Lây câu *bình thủy hữu duyên* làm để.
Song-song hai gã giao kẻ ;
Lục Vương hai họ đua nghề một khi.
Cho hay kì lại gặp kì ;
Bạch-hàm há dễ kém chi Như-hoảnh.
Công rằng : đơn quê đôi nhánh ;
Bằng vàng thẻ bạc đã dành làm nều.
Như chuông chẳng đánh chẳng kêu ;
Ngọn đèn tỏ-rõ trước khêu bởi mình.
Thiệt trang lương-dông đã dành ;
Khá khen hai họ tài lành hoà hai.
Trực rằng : Tiên vốn cao tài ;
Có đâu én học sánh vai một bầy.
Tình-cờ mà gặp nhau đây ;
Trực rằng : xin nhượng Tiên rày làm anh.
Nay đã nên nghĩa đệ huynh ;
Xin về mai sẽ thượng trình cùng nhau.
Xảy dầu trắng đã đứng đầu ;
Vân-tiên vào chôn thơ-lầu nghỉ an.
Võ-công trở lại hậu-đàng ;
Đêm khuya dạy-dỗ Thẻ-loan mọi lời.
Ngày mai vừa rặng chơn trời ;
Tiểu-nhi trang-diễm ra nơi lễ-dinh.
Gọi-là chút nghĩa tông tình ;
Phòng sau cho khỏi bất-bình cùng nhau.
Bóng trắng vừa lộ nhánh đầu ;
Vân-tiên vào tạ giây lâu xuất hành;
Ra đi vừa thưở bình-minh ;

Thê-loan đứng trước lè-dinh liêm dung.

Thưa rằng : quân-tử phó công ;
Xin thương bố-liếu chữ từng ngày-thơ.

Tâm lòng thương gió nhớ mưa ;
Đàng xa ngàn dặm xin đưa một lời.

Ngày nay thánh chúa trị đời ;
Nguyên cho linh phụng gặp nơi ngô-dổng.

Quần bao chút phận má hồng ;
Phòng khuya vô-vỗ đợi-trông khôn lường.

Chàng dấu cung quê xuyên dương ;
Thiếp xin hai chữ tào-khương cho bằng.

Xin đừng tham đó bỏ dăng ;
Chơi lè quên lự chơi trăng quên đèn.

Tiên rằng : như lửa mới nhen ;
Để trong một bếp mà chen mây lò.

May duyên rủi nợ dễ phô ;
Chớ nghi Ngô-khỉ hãy lo Mãi-thần.

Thê-loan vội-vã lui chơn ;
Vân-tiên từ-biệt trông chừng trường-an.

VIII. VÂN-TIÊN TỪ VÕ-CÔNG THÊ-LOAN

LÊN ĐƯỜNG RA KINH THI

GẶP VƯƠNG-TỬ-TRỰC, TRỊNH-HÂM, BÙI-KIỆM

Xa-xa vừa mây dặm dăng ;
Gặp Vương Tử-Trực vẫy đoàn đều đi,

Trải qua thủy tú sơn kỳ ;
Phỉ lòng cá nhảy gặp thì rồng bay.

Người hay lại gặp kiềng hay ;

Khác nào tiên-tử chơi rày bóng-lai.

Cùng nhau tả chút tình hoài ;

Năm ba chén rượu một vài câu thơ.

Công-danh ai chẳng ước-mơ ;

Ba tầng cửa võ một giờ nhẩy qua.

Cùng nhau bán-bạc gần xa ;

Chữ tài chữ mạng xưa hoà ghét nhau.

Trực-răng : rông xuống vực sâu ;

Mặc dầu giỡn sóng mặc dầu chơi mây.

Tiền rằng : hồng-hộc đều bay ;

E khi mỗi cánh lạc bầy về sau.

Mãng còn trò chuyện với nhau ;

Trông chừng kinh-dị đã hầu tới nơi.

Chinh-chinh vừa xê mặt-trời ;

Hai người tìm quán nghỉ-ngoi đợi kỷ.

Phút đầu gặp bạn cô-tri ;

Đều bày tên họ một khi mới tường.

Một người ở quận Phan-dương ;

Tên Hâm họ Trịnh tấm-thường nghề văn.

Một người ở phủ Dương-xuân ;

Họ Bùi tên Kiệm tác chừng đôi mươi.

Hai người lại gặp hai người ;

Đều vào một quán vui-cười ngã-nghiêng.

Kiệm rằng : nghe tiếng anh Tiên ;

Nay đã thấy mặt phỉ nguyên ước-ao

Hâm rằng : chưa biết tháp cao ;

Làm thơ mới rõ bực nào tài năng :

Bèn kêu ông quán nói rằng ;

Khá toan sắm-sửa đồ-ăn cho bẻ.

Quán rằng : thịt cá ẻ-hẻ ;

Khô lân chả phụng bộn-bẻ thiêu dàu.

Kia là thuộc lá ướp ngàu ;

Trà ve tuyết điểm rượu bầu cúc hương.

Đề khi đãi khách giàu-sang ;

Đãi người văn-vật đãi trang anh-hùng.

Bĩ-bảng trà rượu đã xong ;

Bồn người ngồi lại một vòng làm thơ.

Kiệm Hâm còn hãy ngần-ngờ ;

Phút thơ Tiên Trục một giờ vừa xong.

Kiệm Hâm xem thầy lạ-lùng ;

Gấm nghi Tiên Trục viết từng cổ-thi.

Chẳng hay ông quán cười chi ;

Vỗ tay xuống chiều một khi cười dài.

Tiên rằng : ông quán cười ai ;

Quán rằng : cười kẻ bất tài đồ thơ.

Cười người Tồn-tẩn không lừa ;

Trước đã thầy máy chẳng ngửa Bàng-quyên.

Trục rằng : lời nói hữu duyên ;

Thê trong kinh-sử có tuyển cùng chẳng ?

Quán rằng : kinh-sử đã tắng ;

Coi rồi lại khiến lòng hăng xót-xa.

Hỏi thời ta phải nói ra.

Vì-chưng hay ghét cũng là hay thương.

Tiên rằng : trong đục chưa tường ;

Chẳng hay thương ghét ghét thương lẽ nào ?

Quán rằng : ghét việc tám-pháo ;

Ghét cay ghét đắng ghét vào tới tâm.

Ghét đời Kiệt Trụ mê dâm ;

Để dân đèn đỗi sa hãm siả hang.

Ghét đời U Lệ đa đoan ;

Khiên dân luồng chịu lăm than muôn phân,

Ghét đời Ngũ-Bá phân-vàn ;

Chuộng bể dôi-trá lăm dân nhọc-nhần.

Ghét đời thúc-quí phân băng.

Sớm dẫu tôi đánh lằng-nhằng rồi dân.

Thương là thương đức thánh-nhàn.

Khi nơi Tông Vệ lúc Trần lúc Khuông.

Thương thấy Nhan-Tử dờ-dang ;

Ba mươi một tuổi tách đảng công-danh.

Thương ông Gia-cát tài lãnh ;

Gặp cơn Hán mạt đã đành phui-pha.

Thương thấy Đông-tử cao xa.

Chí thời có chí ngồi mà không ngồi.

Thương người Nguyên-Lượng ngùi-ngùi.

Lỡ bề giúp nước lại lui về cày.

Thương ông Hàng-Dũ chẳng may ;

Sớm dưng lời biểu tôi dày di xa.

Thương thấy Liêm-lạc đã ra ;

Bị lời xua đuổi về nhà giáo dân.

Xem qua kinh sử mây lẩn ;

Nửa phần đã ghét nửa phần lại thương.

Trực rằng : chùa rách phật vàng :

Ai hay trong quán ản-tàng kinh-luân.

Thương dân sao chẳng lập thân ;

Dương khi nắng hạ toan phần làm mưa.

Quán rằng : Nghiêu-Thuần thuở xưa ;
Khó ngăn Sao-phủ khôn ngừa Hứa-do.

Di Tể chẳng khứng giúp Châu.
Một mình một núi ai hầu chi ai.

Ông Y ông Phó ôm tài ;
Kẻ cày người cuốc đoái-hoài chi dâu.

Thái-công xưa một cần câu ;
Sớm mai sông Vị mặc dẫu vui chơi.

Nghiêm-lãng đã mây đua-bơi ;
Cày mây cần nguyệt tả-tơi áo cầu.

Trần-đoàn chút chẳng lo âu ;
Gió trắng một túi công-hầu chiêm-bao,
Người nay có khác xưa nào ;
Muôn ra ai cầm muôn vào ai ngăn.

Kiệm rằng : lão-quán nói nhăng ;
Dầu cho trái việc cũng thẳng bán cơm.

Gôi rơm theo phận gôi rơm ;
Có dâu ở thấp mà chồm lên cao.

Quán rằng : sấm chớp mưa dảo ;
Ếch nằm đáy giếng thấy bao nhiêu trời.

Sòng trong cá lội thành-thời ;
Xem hai con-mắt cũng ngời như châu.

U ông thay đòn gẩy tai trâu ;
Nước xao dẫu vọt nghĩ lâu nực cười.

Tiên rằng : ông quán chớ cười ;
Đây đã nhớ dặng bảy người trước-lâm.

Cùng nhau kết nghĩa đồng tâm ;

Khi cò khi rọu khi cảm khi thi.

Công danh phú quý mảng chi ;
Cho bằng thông-thả mặc khi vui lòng.

Rừng nhu biển thánh mệnh-mòng ;
Để ai lặn-lội cho cùng vầy vay.

Quán rằng : đó biết lòng dày ;
Lời kia đã cạn rọu nầy thương cho.

Kiệm Hâm là dĩa so-do ;
Thầy Tiên đường ây âu-lo trong lòng.
Khoa nầy Tiên ắt dầu công.
Hâm dầu có đậu cũng không xong rồi.

Mãng còn nghĩ việc tới lui ;
Xảy nghe trông đã giục thời vào trường.

Kẻ thùng người traps đầy đường ;
Lao-xao đoán bầy chàng-ràng lữ ba.

Vân-Tiên vừa bước chơn ra ;
Bỗng dầu xảy gặp tin nhà gởi thơ.

IX. VÂN-TIÊN ĐƯỢC TIN MẸ CHẾT QUAY TRỞ VỀ.

Khai phong mới tổ sự cơ ;
Mình gieo xuống đất dật-dờ hỗn hoa.
Hai hàng lựu ngọc nhỏ sa ;
Trời nam đất bắc xót-xa đoạn trường.

Anh em ai nầy đều thương ;
Trời ôi ! há nỡ lập đường công-danh.

Những lắm công toại danh thành ;
Nào hay từ-mẫu u-minh sớm đời.

Gắng vào trong quán an nơi ;

Tớ thấy than-thở liệu lời qui lai.
Tiểu-dổng thờ vắn than dài ;
Trời sao trời nữ phụ tài người ngay !
Trúc rằng : đã dền nổi nẩy ;
Tiểu-dổng bậu hãy làm khuây giải phiền.
Sớm mai thang-thuộc giữ-gìn ;
Chờ ta vài bữa ra trường sẽ hay.
Bây-giờ kíp rước thợ may ;
Sắm đồ tang-phục nội ngày cho xong.
Dây rơm mũ bạc áo thùng ;
Cứ theo trong sách Văn-công mà làm.
Tiên rằng : con bắc mẹ nam ;
Nước non vọi-vọi đã cam lỗi nghi !
Trong mình không cánh không vi ;
Lây chi lứt dăm lây chi bớt dằng ?
Vào tràng phút lại gặp tang ;
Ngẩn-ngơ người ở lỗ-làng kẻ đi.
Việc trong trời đất biết chi ;
Sao đời vật đổi còn gì mà trông !
Hai hàng lụy ngọc ròn-ròng ;
Trưởng bao nhiêu lại đau lòng bấy nhiêu.
Cánh bướm bao quản gió xiêu ;
Ngán-trùng biển rộng chín chiu ruột đau.
Thương thay chín chữ cù-lao ;
Ba năm nhũ-bộ biết bao nhiêu tình !
Quán rằng : trời đất thịnh-linh ;
Gió mưa đâu phút gãy nhành thiên-hương.
Ai-ai trông thấy cũng thương ;

Lỡ bể báo-hiếu lỡ đường lập thân.

Dấu cho chước quỷ mưu thần ;
Phong-iran ai cũng phong-trần như ai.

Eó-le xưa khéo đặt bài ;
Chữ tài liền với chữ tai một vần.

Đường đi hơn thág chẳng gần ;
Khi qua khi lại mây lán xông-pha.

Xảy dàu bạn-tác vừa ra ;
Trực cùng Hàm Kiệm xúm mà đưa Tiên.

Hàm rằng : anh chớ ưu-phiền ;
Khoa nầy chẳng gặp ta nguyên khoa sau.

Thầy nhau khó nổi giúp nhau ;
Một vừng mây bạc dàu-dàu khá thương.

Vân-tiên cật gánh lên đường ;
Trịnh-Hâm ngó lại đôi hàng nhỏ sa.

Đi vừa một dặm xa-xa ;
Phút nghe ông quán bôn-ba theo cùng.

Quán rằng : thương dằng anh-hùng ;
Đưa ba huờn thuộc để phòng hộ thân.

Chẳng may gặp lúc gian-truân ;
Đương khi quá đói thuộc thần cũng no.

Tiên rằng : cúi đội ơn cho ;
Tâm lòng ngại-ngại hãy lo xa gần.

Quán rằng : ta cũng bàng-khuâng ;
Thầy vậy nên mới tị trần dên dây.

Non xanh nước bích vui vậy ;
Khi đêm rượu cúc khi ngày trà lan.

Dẫn thân vào chôn an-nhàn ;

Thoát vòng danh lợi lánh dằng thị phi.

Nói rồi quảy-quả ra đi ;

Vân-tiên xem thầy càng nghi trong lòng

Trông chừng dậm cữ thẳng xông ;

Nghĩ dòi cơn lại náo-nóng dòi cơn.

Nền hư chút phận chi sồn ;

Nhớ công dưỡng-dục lo ơn sanh-thành.

Mang câu bát-hiền đã dành ;

Nghĩ mình mà thẹn cho mình làm con.

Trọn giới một tâm lòng son ;

Chỉ lắm trả nợ nước non cho rồi.

Nào hay nước chảy huê trời ;

Nào hay phận bạc như vôi thê nấy?

Một mình ngư-ngẩn đường mây ;

Khác nào chiếc nhận lạc bấy kêu sương.

Đền nay lâm việc mới tường ;

Hèn chi thấy dạy khoa trường còn xa.

Tiểu-dổng thầy vậy thừa qua ;

Gắm dây cho đền quê-nhà còn lâu.

Thê sao chẳng ngọt cơn sáu ;

Mình đi đã mỗi dòng châu thêm nhuần.

E khi mang bệnh nửa chừng ;

Trong non khó liệu giữa rừng khôn toan.

Tiên rằng : khô-héo lá gan ;

Ồi thôi! con-mắt đã mang lây sáu.

Mịt-mù nào thầy chi đâu ;

Chợt đi đã mỗi mình đau như dẫu.

Có thân phải khó với thân ;

Thân ôi thân biệt lần mây chẳng may !

Đồng rằng : trời đất có hay ;

Ra đi vừa dặng mười ngày lại đau !

Một mình nhắm trước xem sau ;

Xanh-xanh bờ-cõi dầu-dầu cỏ-cây.

Vồn không làng-xóm chi đây ;

Xin lần tới đó tìm thấy thuốc-thang.

Vừa may gặp khách qua đàng ;

Người-người đều chỉ vào làng Đồng-văn.

Dắt nhau khi ấy hỏi phẩn ;

Gặp thấy làm thuốc hiệu là thầy Ngang,

Ngang rằng : khá tạm nghỉ an ;

Rạng ngày coi mạch đầu thang mới dành.

Gặp ta bệnh ấy ắt lành ;

Bạc tiền trong gói sẵn dành bao nhiêu ?

Đồng rằng : tiền bạc chẳng nhiều.

Xin thấy nghĩ-lượng dặng điều thuốc-thang.

May mà bệnh ấy dặng an ;

Bạc còn hai lượng trao sang cho thấy.

Ngang rằng : ta ở chôn nấy ;

Ba đời nôi nghiệp làm thấy vừa ba.

Sách chi cũng đủ trong nhà ;

Nội-kinh đã sẵn ngoại-khoa thêm mẫu.

Trước xem *Y-học* làm đầu.

Sau coi *Thọ-thê* thứ câu *Đông-ý*.

Gắm trong *ngân-hải tinh-vi* .

Cùng là *cang-mục* thua gì *thanh-nang*.

Gắm trong *tập nghiệm lương-phang* ;

Cùng là *ngự-toản* trái dăng *Hối-xuân*.

Vị chi sẵn đặt quân thần ;

Thuộc thời bảo chề mười phần nỗ-nang.

Mạch thời dọc mạch *Lư-san* ;

Đặt tay vào bịnh biệt dăng tử sanh.

Lục-quân, *Tứ-vật*, thang danh ;

Thập-toàn Bát-vị sẵn dành nội-thương.

Lại thông *Bát-trận tân-phương* ;

Lâm nhằm ngoại cảm dấu thang *Ngũ-sài*.

Đồng rằng : thấy thiệt có tài ;

Xin vào coi mạch luận bài thuộc chi.

Ngang rằng : lục-bộ đều suy ;

Bộ quan bên tả mạch di phù-hồng.

Cứ trong kinh-lạc mà thông ;

Mạng-môn tướng hoả đã xông lên dấu.

Tam-tiêu tích nhiệt đã lâu ;

Muôn cho giáng hoả phải dấu tư-âm.

Huỳnh-liên, huỳnh-bá, huỳnh-cầm ;

Gia vào cho bội nhiệt tâm mới bình.

Ngoài thời cho diễm vạn-linh ;

Trong thời cho uông hoàn-tĩnh mới xong.

Khá trao hai lượng bạc ròng ;

Bổ thêm vị thuộc đề phòng dấu thang

Chẳng qua làm phước cho chàng ;

Nào ai đòi cuộc đòi đàn chi ai.

Tiểu đồng những ngỡ thiệt tài ;

Vội-vàng mở gói chẳng nài liền trao.

Mười ngày chẳng bớt chút nào ;

Thêm đau trong dạ như bào như xoi.

Đồng rằng : vào đó thấy coi.

Bịnh thời không giảm thấy đòi tiền thêm.

Ngang rằng : nằm thầy khi đêm.

Tiên-sư mách bảo một diêm chiêm-bao.

Quỉ thần người ở trên cao.

E khi đường-sá lẽ nào biết dầu.

Tiểu-dổng người khá qua cầu ;

Cùng ông thấy bói ở đầu Tây-viên.

Tiểu-dổng nghe nói đi liền ;

Gặp ông thấy bói đặt tiền mà coi.

Bói rằng : ta bói hần-hỏi ;

Bói hay đã dậy người coi đã đầy.

Ta đây nào phải các thầy ;

Bá vợ bá vật nói nhây không nhằm.

Ôn nhuần *Châu-diệc* mấy năm ;

Sáu mươi bốn quẻ ba trăm dư hào.

Huỳnh-kim-giả-hạc sách cao ;

Lục-nhâm lục-giáp chỗ nào chẳng hay.

Can chi đều ở trong tay.

Đã thông trời đất lại hay việc người.

Đặt tiền quan một bốn mươi ;

Khay trầu chén rượu cho tươi mới thành.

Thấy bèn gieo dặng quẻ linh ;

Chiêm tên tuổi ấy lộ trình mắc chi.

Ứng vào rùa với cỏ thi ;

Rồi thấy coi quẻ một khi mới tường.

Đồng rằng : người ở đông-phương ;

Nhơn di buôn-bán giữa đường chẳng an.

Con nhà họ Lục là chàng ;
Tuổi vừa hai tám còn đang thơ-ngây.

Bói rằng : Đinh-mão năm nay ;
Hèn chi Giáp-tý ngày rày chẳng an.

Mạng kim lại ở cung cần ;
Tuổi nầy là tuổi giàu-sang trong đời.

Cầu tài quẻ ấy xa vời ;
Khen người khéo nói những lời trêu ta.

Cầm tiền gieo xuống xem qua ;
Một giao hai sách lại ba hoà-trùng.

Trang thành là quẻ lục-xung ;
Thầy hoá phụ-mẫu khắc cùng tử-tôn.

Hóa ra làm quẻ du-hồn ;
Lại thêm thê động khắc đốn hào quan.

Cứ trong quẻ ấy mà bản ;
Tuổi nầy mới chịu mẫu tang trong mình.

Xui nên phát bệnh thành-linh ;
Vi chưng ma quỷ lộ trình rất thiêng.

Muôn cho bệnh ấy dặng yên.
Phải tìm thầy pháp chữa-chuyên ít ngày.

Đồng rằng : thầy pháp đâu đây ?
Bói rằng : cũng ở chôn nầy bước ra.

Pháp hay tiếng dậy đồn xa ;
Tên là Đạo-sĩ ở Trà-hương-thôn.

Tiểu đồng mới chạy bôn-bôn ;
Hỏi thăm Đạo-sĩ hương-thôn chôn nào.

Chợ đông buôn-bán lao-xao ;

Người-ta liền chỉ nơi vào chằng xa.

Đồng đi một buổi tới nhà ;

Đạo-sĩ xem thầy lòng mà mừng thay.

Đồng rằng : nghe tiếng thấy dày ;

Trừ ma êm qui phép thấy rất hay.

Pháp rằng : ăn đã cao tay ;

Lại thêm phù-chủ xưa nay ai bì.

Qua sông cá thầy xếp vi ;

Vào rừng cọp thầy phải qui lạy đưa.

Pháp hay hú gió kêu mưa ;

Sai chim khiến vượn đuổi lửa vật trau.

Pháp hay miệng niệm một câu ;

Tóm thâu muôn vật vào bầu hổ-linh.

Pháp hay sai đậu thành binh ;

Bện hình làm tướng phá thành Diêm-vương.

Pháp hay đạo hoả phó thang ;

Ngồi gươm đứng giáo mở đảng thiên-hoang.

Có ba lượng bạc trao sang ;

Đặng thấy sắm-sửa lập đàn chữa cho.

Đồng rằng : tôi chẳng so-do ;

Khuyên thấy gắng sức chớ lo khó giàu.

Bây lâu thấy tớ theo nhau ;

Bạc dành hai lượng phòng sau đi đảng.

Chữa-chuyên bệnh ấy dặng an ;

Rồi tôi sẽ lây đem sang cho thấy.

Pháp rằng : về lây sang đây ;

Cho thấy toan liệu lập rày đàn ra.

Đồng rằng : tôi đã lo xa ;

Cực vì người bệnh ở nhà chẳng yên.

Xin thấy gắng sức chịu phiền ;
Ra công bùa chú chữa-chuyên dường nào.

Pháp rằng; có khó chi sao;
Người nằm ta chữa rồi trao phù về.

Đồng rằng: tôi vốn thẳng hể;
Bệnh chi mà khiến chịu bể chữa-chuyên.

Pháp rằng: ta biết kinh quyền;
Đau nam chữa bắc mà thuyền mới tải
Tiểu-dổng nghe lọt vào tai;
Lòng mừng vội-vả nằm dài chữa-chuyên.

Pháp bèn cất tiếng hét lên;
Mời ông Bàn-cổ tọa-tiền chứng-miêng.

Thỉnh ông Đại-thánh Tể-thiên;
Thỉnh bà Võ-hậu đều liền dền dầy.

Thỉnh ông Nguyên-soái Chinh-tây;
Cùng bà Vương-mẫu sum vầy một khi.

Thỉnh ông Phật-tổ A-Di;
Thập phương chư Phật phò-trì giúp công.

Lại mời công-chúa Ngũ-long;
Bình-man Ngũ-hổ hội đồng an dinh.

Thỉnh trong thiên-tướng thiên-binh;
Cùng là Tam-phủ Động-dinh Xích-lân.

Thỉnh trong khắp hết quỷ-thần;
Cũng đều xuống chôn dương-trần vui chơi.

Cho người ba đạo phù trời;
Uông vào khoẻ mạnh như lời chẳng sai.

Tiểu-dổng vưng lãnh theo lời;

Lây phủ trở lại toan bài thuốc-thang.

Vào nhà thừa với thầy Ngang ;
Pháp phủ đã đủ thấy toan phương nào ?

Ngang rằng : còn bạc trong bao ;
Thời người khá lây mà trao cho thấy.

Đồng rằng : tôi hãy ở đây ;
Bệnh kia dấu khá mình nấy bán đi.

Triệu-ngang biết chẳng còn chi ;
Kiềm đường tráo-chác đuổi đi khỏi vòng.

Ở đây làng-xóm khó lòng ;
E khi mưa nắng ai cùng đỡ-che.

Đồng rằng : trong gói vắng hoc ;
Bồi tin nên mắc bồi nghe nên lắm.

Mới lo chạy hết một trăm ;
Mình ve khô xé ruột tằm héo don.

Thương thay tiền mặt tạt còn ;
Bơ-vơ đất khách thon-von thẽ nấy.

Thôi-thôi gặng-gượng khỏi đây ;
Tôi đi khuyên giáo dỡ ngày gạo rau.

Vân-tiên chi xiết nỗi sầu ;
Tiểu-dổng diu-dặc gấn cầu Lá-buôn.

Đương khi mưa gió luông-tuổng ;
Người buồn lại gặp kiềng buồn khá thương.

Xiết bao ăn tuyết năm sương ;
Màn trời chiều dật dậm trường lao-đao !

Dấu cho tài-trí bực nào ;
Gặp cơn nguy-hiểm biết sao mà nhờ.

Tiên rằng : đi đã ngật-ngờ ;

Tim nơi cây-côi bụi-bờ nghỉ chừn.

Dông rằng : chóc nũa khỏi rừng ;

Tim nơi quán-xá sẽ dừng nghỉ-ngoi.

Non tây vừa khuất mặt-trời ;

Tớ thấy diu-dắc tới nơi Đại-đề.

**IX. TRỊNH-HÂM HẠI VÂN-TIÊN,
TRÓI TIÊU-ĐÔNG TRONG RỪNG,
XÔ VÂN-TIÊN XUÔNG SÔNG.**

Trường-thi một lữ vừa về ;

Trịnh-Hâm xem thấy lại kể hỏi thăm :

Anh về nay đã hai rằm ;

Cớ sao mang bệnh còn nằm nơi đây ?

Tiên rằng : tôi vốn chẳng may ;

Chẳng hay chừ hữu khoa nấy thể nao ?

Hâm rằng : Tử-trực đậu cao ;

Tôi cùng Bùi-kiệm đều vào cử-nhân.

Một mình về trước viêng thân ;

Hai người trở việc còn lần đi sau.

Đương cơn hoạn-nạn gặp nhau ;

Người lành nỡ bỏ người đau sao đành ?

Từ đây tới quận Đông-thành ;

Trong mình có bệnh bộ hành sao xong ?

Lần-hối đèn chôn Giang-tung ;

Tim thuyền ta sẽ tháp-tùng với nhau.

Tiên rằng : tình trước ngãi sau ;

Có thương xin khá giúp nhau phen nấy.

Hâm rằng : anh tạm ngồi đây ;

Tiểu-đổng người tới trước nấy cùng ta.

Vào rừng kiếm thuộc ngoại khoa ;
Phóng khi sông biển phong-ba bất kì.
Tiểu-dổng vội-vả ra đi ;
Muôn cho dặng việc quản gì lao-dao.
Trịnh-Hâm trong dạ gươm dao ;
Bắt người đóng-tử trói vào trong cây :
Trước cho hùm cọp ăn mấy ;
Hại Tiên phải dụng mưu nầy mới xong.
Vân-tiên ngồi những đợi-trông ;
Trịnh-Hâm về nói tiểu-dổng cọp ăn.
Vân-tiên than khóc nằm lẩn ;
Có đâu địa hãm thiên băng thịnh-linh.
Bây lâu dật khách lưu-linh ;
Một thấy một tỏ lộ trình nuôi nhau.
Nay đã hai ngã phân nhau ;
Còn ai nung-dỡ trước sau cho mình.
Hâm rằng : anh chớ ngại tình ;
Tôi xin đưa tới Đông-thành thời thôi.
Vân-tiên chi xiết lụy rơi ;
Buồm đã theo gió chạy xuôi một bể.
Tiểu-dổng bị trói khôn về ;
kêu la chẳng thấu bồn bể rừng hoang.
Phận mình đã mắc tai-nạn ;
Cảm thương họ Lục suôi vàng bơ-vơ.
Xiết-bao những nỗi dật-dờ ;
Đỏ-giang nào biết bụi-bờ nào hay.
Vân-tiên hồn có linh rày ;
Đem tôi theo với đỡ tay chơn cùng !

Vái rồi lạy nhỏ ròng-ròng ;
Đêm khuya ngồi dựa cội tòng ngủ quên.
Sơn-quân ghé lại một bên ;
Cắn dây mở trói công lên ra dăng.
Tiểu-dổng thức dậy mơ-màng ;
Xem qua dầu đật ràng-ràng mới hay.
Nửa mừng nửa lại sợ thay ;
Chạy ra chôn cũ kiêm thấy Văn-tiên.
Mặt-trời vừa khỏi mái hiên ;
Người buôn kẻ bán chợ phiên nhộn-nhàng.
Hỏi thăm bà quán giữa đàng ;
Bữa qua có thấy người tang chẳng là.
Quán rằng: thôi đã ra ma ;
Khi mai làng xóm người đà di chôn.
Tiểu-dổng nghe nói kinh hồn ;
Hỏi rằng : biết chỗ nào chôn chỉ chừng.
Tay lau nước-mắt rưng-rưng ;
Xảy nghe tiếng nói dẫu rưng lao-xao.
Tiểu-dổng vội-vả bước vào ;
Xóm làng mới hỏi thẳng nào tới đây ?
Đổng rằng: tớ tớ kiêm thấy ;
Chẳng hay người thác mả nấy là ai ?
Người rằng : một gã con-traí ;
Ơ đâu không biết lạc-lai đền đây.
Chơn tay mặt mũi tốt thay ;
Đau chi nên nổi nước nấy khá thương.
Tiểu-dổng chẳng kịp hỏi-han.
Năm lần bên mả khóc-than một hồi.

Người đều xem thấy thương ôi ;
Kêu nhau vác cuốc đều lui ra đàng.
Tiểu-dổng nằm giữa rừng hoang ;
Che chòi giữ mả lòng toan trọn bể.
Một mình ở đất Đại-dể ;
Sớm đi khuyen giáo tôi về quấy dơ.
Dộc lòng trả nợ áo cơm ;
Sông mả trọn nghĩa thác thơm danh hiển.
Thứ nầy dên thứ Vân-tiên ;
Năm canh ngồi dựa be thuyền thở-than.
Trong khăn lụy nhỏ chứa-chan.
Cám thương phận tớ mắc nạn khi không.
Linh-dinh thuyền giữa biển dòng ;
Riêng than một tâm cô-bóng ngẩn-ngơ ;
Đêm khuya lặng-lẽ như tờ ;
Nghinh-ngang sao mọc mịt-mờ sương bay.
Trịnh-hâm khi ấy ra tay ;
Vân-tiên bị gã xô ngay xuống vời.
Trịnh-hâm giả tiếng kêu trời ;
Cho người thức dậy lây lời phui-pha.
Trong thuyền ai nầy kêu-la ;
Đều thương họ Lục xót-xa tâm lòng.

**X. NGƯ-ÔNG VỚT VÂN-TIÊN LÊN,
ĐƯA VỀ NHÀ VÕ-CÔNG.**

Vân-tiên mình lụy giữa dòng ;
Giao long diu-dắc vào trong bọc rày.
May vừa trời đã sáng ngày,

Thuyền chài xem thầy vớt ngay lên bờ.

Khiên con vấy lửa một giờ ;
Ông hơ bụng-dạ mụ hơ mặt-mảy.

Vân-tiên vừa âm chơn tay ;
Ngẩn-ngơ hồn phách như say mới rồi.

Ngỡ than mình phải nước trôi ;
Hay đâu mình hãy đăng ngồi dương-gian.

Ngư-ông khi ấy hỏi-han ;
Vân-tiên thừa hết mọi dằng gần xa.

Ngư rằng : người ở cùng ta ;
Sớm mai hăm-hút một nhà cho vui.

Tiên rằng : ông lấy chi nuôi ?
Thân tôi như thề trái mùi trên cây.

May dả trôi nổi dền đây ;
Không chi báo đáp mình nầy trơ-trơ.

Ngư rằng : lòng lão chẳng mơ ;
Dộc lòng nhờn-nghĩa há chờ trả ơn ?

Nước trong rửa ruột sạch trơn.
Một câu danh lợi chi sờn lòng dày.

Rày doi mai vịnh vui-vầy ;
Ngày kia hứng gió đêm nầy chơi trăng.

Một mình thông-thả làm ăn ;
Khoẻ quơ chài kéo một quãng câu dầm.

Nghêu-ngao nay chích mai dầm ;
Một bầu trời dật vui thắm ai hay.

Kinh luân đã sẵn trong tay ;
Thung-dung dưới thê vui-say trong trời.

Thuyền nang một chiếc ở đời ;

Tầm mưa chải gió trong vời Hàn-giang.

Tiên rằng : vậy cũng một làng ;
Võ-công người ở gần dằng dầy chăng ?

Ngư rằng : nhà ở cũng gần ;
Khỏi ba khúc vịnh thời lần dên nơi.

Tiên rằng : xưa đã gá lời ;
Sui-gia bao nữ đôi-dời chẳng thương.

Vợ chồng là đạo tào khương ;
Chi bằng tới đó tìm phương gởi mình.

Trăm năm muôn trọn ân-tình ;
Đương khi hoạn-nạn ai dành bỏ nhau.

Chút nhờ cứu tử ân sâu ;
Xin đem tới đó trước sau cho tròn.

Ngư rằng : làm đạo rể con ;
Cũng như sợi chỉ mà lòn tròn kim.

Sợ bay mà mỗi sức chim ;
Bơ-vơ cảnh lạ khôn tìm cây xưa.

E khi chậm bước tới trưa ;
Chớ đi sông cũ bên xưa mà lấm.

Mây ai ở dặng hảo tâm ;
Nắng dun chớp nón mưa dầm áo tôi.

Mây ai hay nghĩ việc đời,
Nhớ nơi nghèo-khổ quên nơi sang-giàu ?

Đã ba thứ tóc trên đầu ;
Gắm trong sự thê thêm âu cho đời.

Vân-tiên thừa đã hết lời ;
Ngư-ông chẳng đã tách vời đưa sang.

Dắt Tiên vào chôn hậu dằng ;

Võ-công xem thấy lòng căng hỏ-người.

Chẳng qua sợ thê-gian cười ;

Một lời gượng-gạo chào người ngày xưa.

Ngư-ông đã có công đưa ;

Tới ngày sau sẽ lo lừa đến ơn.

Ngư rằng : tôi chẳng lòng sờn ;

Xin tròn hơn-ngãi còn hơn bạc vàng.

Nhớ xưa trong núi Lư-san ;

Có ông Ngư-phủ đưa chàng Ngũ-viên.

Tới sau Đình-trưởng đổ thuyền ;

Giúp người Hạng-Võ qua miền Ô-giang.

Xưa còn thương kẻ mắc nạn ;

Huông nay ai nỡ quên dảng ngãi-nhơn.

Một lời gắng giúp keo-sơn ;

Ngư-ông từ-giã lui chơn xuống thuyền.

XI. VÕ-CÔNG GIẢ ĐƯA VỀ ĐÔNG-THÀNH,

ĐEM VÂN-TIÊN BỎ TRONG HANG THƯƠNG-TÔNG.

Võ-công không ngớt lòng phiền ;

Ân-tình thê lợi khó tuyển dặng vay.

Dạy Tiên : người hãy ngồi đây ;

Cho ta trở lại sau này liệu-toan.

Công rằng : mụ hỡi Quỳnh-trang ;

Dò lòng ái nữ Thê-loan thê nào.

Mặc con toan liệu làm-sao ;

Vôn không ép vợ nỡ nào ép con.

Loan rằng : gót đỏ như son ;

Xưa nay ai nỡ đem chôn xuống bùn ?

Ai cho sen muông một bốn ;
Ai tặng chanh khê sánh phồn lựu lê ?
Thả không trót chịu một bể,
Nỡ đem mình ngọc dựa kẻ thật-phu.
Đã công chờ-dợi danh nhu.
Rẻ dâu có rẻ đuôi-mù thê này?
Đã nghe người nói hội nầy,
Rằng : Vương-tử-Trực chiêm rày thủ-khoa.
Ta dẫu muôn kết sui-gia ;
Họ Vương họ Võ một nhà mới xinh.
Công rằng : muôn trọn việc mình ;
Phải toan một chước dứt tình cho xong.
Nghe rằng trong núi Thương-lòng ;
Có hang thăm-thăm bịt-bùng khôn ra.
Đông-thành ngàn dặm còn xa ;
Đem chàng bỏ đó ai mà biết đâu ?
Phút vừa trăng đã đứng dẫu ;
Vàn-tiên ngồi trước nhà cầu thờ-than.
Võ-công ra trước dỗ chàng :
Xuông thuyền rồi sẽ đưa sang Đông-thành.
Ra đi dương lúc tam canh ;
Dắt vào hang tôi bỏ dành Vàn-tiên.
Bỏ rồi rén-rén bước liền ;
Xuông gay chèo quê dời thuyền tách xa.
Tiên rằng : các chú đưa ta,
Xin đưa tôi tới quê-nhà sẽ hay.
Ghi lòng dộc trọn thảo ngay ;
Một phen mà khỏi ngàn ngày chẳng quên.

Lặng nghe vắng tiếng hai bên ;
Trong hang tăm-tối đá trên chập-chồng.
Vân-tiên khi ấy hải-hùng ;
Nghĩ ra mới biết Võ-công hại mình.
Nực cười con-tạo trở-trình ;
Chữ duyên tráo-chác chữ tình lảng-xao.
Nghĩ mình tai-hại biết bao ;
Mới lên khỏi biển lại vào trong hang ?
Dày sâu ai khéo vướng mang ?
Tránh nơi lưới thỏ gặp dăng bầy cheo.
Trong hang sau trước quạnh-hiu ;
Muôn ra cho khỏi ai diu-dắc đi ?
Oan-gia nợ đã khéo gây ;
Ôi thôi ! thân-thể còn gì mà toan !
Đã đành xa cõi nhơn-gian ;
Dựa mình vào chôn thạch-bản nằm co.
Đêm khuya ngọn gió thổi lò ;
Sương sa lác-dắc mưa tro lạnh-lùng.
Năm ngày chịu đói khát ròn ;
Nhờ ba hườn thuốc đỡ lòng hôm mai.

**XII. DU-THẦN CỨU RA KHỎI HANG,
GẶP LÃO-TIỂU CÔNG VÂN-TIÊN VỀ NHÀ.**

Du-thần xem thấy ai-hoài ;
Xét trong mình gã có bài phù-tiên.
Mới hay là Lục-Vân-tiên ;
Cùng nhau diu-dắc đều liền đem ra.
Khỏi hang một dặm vừa xa ;

Đền nơi đại-lộ trời đã hừng dòng.

Du-thần trở lại sơn trung ;

Vân-tiên còn hãy giặc nồng mê-man.

Lão-tiểu cơm gói sẵn-sàng ;

Sớm mai xách búa đi ngang vào rừng.

Tới đường đại-lộ là chừng ;

Xảy nghe có tiếng trong rừng thở-than.

Hay-là yêu-quái tà-gian ;

Rung cây nhát lão làm đường hại nhân.

Lão-tiểu liền bước lại gần ;

Thiệt là một gã văn-nhân mắc nạn.

Chi bằng lên tiếng hỏi-han ;

Nhân sao mắc việc tai-nạn thê này ?

Vân-tiên nghe tiếng mừng thay ;

Vội-vàng gượng dậy trình bày trước sau.

Lão-tiểu nghe nói giờ lâu ;

Gắm trong thê-sự gác đầu thở-than.

Ít người trong tuyết đưa than ;

Khó ngồi giữa chợ ai màng đoái-thương ?

Vân-tiên nghe nói mới tường ;

Cũng trang ăn-dật biết đường thảo ngay.

Ngửa trông lượng cả cao dày ;

Cứu trong một buổi ơn tày tái-sanh.

Mai sau về tới Đông-thành ;

Đến ơn cứu khổ mới đành dạ tôi.

Lão-tiểu mới nói : thôi-thôi,

Làm ơn mà lại trông người sao hay ?

Giả hay thương kẻ thảo ngay ;

Nấy thôi để lão dắc ngay về nhà.

Tiền rằng : trong dạ xót-xa ;
Nay đã sáu bữa không hòa mùi chi.

Lại thêm rữ-liệt tứ chi ;
Muôn đi theo đó mà đi khôn rồi.

Lão-tiểu nấy ngổ nực cười ;
Mở cơm trong gói miệng mời Vân-tiên.

Gắng mà ăn uông cho yên ;
Lão ra sức lão công Tiền về nhà.

XIII. HÁN-MINH ĐEM VÉ CHÙA.

Khỏi rừng ra tới ngã ba ;
May đâu gặp một chàng là Hán-minh.

Lão-tiểu lật-dật bôn-trình ;
Hán-minh theo hỏi sự-tình một khi.

Vân-tiên nghe tiếng cô-tri ;
Vội mừng bạn cũ còn nghi nổi mình.

Minh rằng : dám hỏi nhơn-huynh ;
Cớ sao nên nổi thân-hình thế ni ?

Tiền rằng : chẳng xiết nói chi ;
Thân nấy nào có khác gì cây trôi.

Linh-dinh gió đập sóng dổi ;
Rày đây mai đó khôn rồi gian-nan !

Minh rằng : đây khó hỏi-han ,
Xin vào chùa sẽ luận-bàn cùng nhau.

Tiểu rằng : chẳng dám ngồi lâu ;
Vào rừng đôn cúi bán chiếu chợ-phiên.

Hán-minh quì gồi lạy liền ;

Ơn ông cứu dặng Vàn-tiên bạn lành.

Nấy hai lượng bạc trong mình ;
Tôi xin báo-dáp chút tình cho ông.

Tiểu rằng : vòn lão tình-không ;
Một mình ngư-ngần non tòng hòm mai.

Tâm lòng chẳng muôn của ai ;
Lánh nơi danh-lợi chông-gai cực lòng.

Kìa non nọ nước thông-dong ;
Trăng thanh gió mát bạn cùng hươu-nai.

Công-hầu phú-quí mặc ai ;
Lộc rừn gánh vác hai vai tháng ngày.

Vàn-tiên nghe biết người ngay ;
Hỏi thăm tên-họ phòng ngày đến ơn.

Lão-tiểu trở lại làm-sơn ;
Tiên Minh hai gã đều huờn am-mây.

Tiên rằng : đã gặp khoa nấy ;
Cớ sao ngọc-hữu ở đây làm gì?

Minh rằng : xưa dộc xuống thi ;
Gặp nơi miếu võ đều đi một lần.

Anh thì về trước lĩnh thần ;
Tôi thời mang gói sau lần ra kinh.

Đi vừa tới huyện Loan-minh ;
Gặp con quan huyện Đặng-sinh là chàng.

Giàu sang ỷ thế dọc-ngang ;
Gặp con-gái tốt cường-gian không nghi.

Tôi bèn nổi giận một khi ;
Vật chàng xuống đó bề đi một giò.

Minh làm nữ để ai lo ;

Bỏ tay chịu trời nộp cho huyện-dàng.
    Ấn đày ra quận Sóc-phang ;
Tôi bèn vượt ngục lánh đảng dên đây.
    Vừa may mà gặp chùa nấy ;
Mai danh ẩn tích bày chầy nấu-nương.
    Vân-tiên nghe nói thăm-thương ;
Lại bày một khúc tai-trương phận-minh.
    Minh nghe Tiên nói động tình ;
Hai hàng châu lụy như bình nước nghiêng.
    Tiên rằng : thương cội xuân-huyên ;
Tuổi cao tác lớn chịu phiền lao-đao.
    Trông con như cá trông đào ;
Minh nấy trôi-nổi phương nào biết đâu ?
    Văng mây giăng bạc trên đầu ;
Ba năm chưa trọn một câu sanh-thành.
    Hữu tam bất-hiêu đã-dành ;
Tiểu-dổng trước đã vì mình thác oan.
    Tưởng thôi như cắt ruột-gan ;
Quặn đau chín khúc chứa-chan mây lần.
    Minh rằng : người ở trong trần ;
Có khi phú-quí có lần gian-nan.
    Thập cao vàng biết tuổi vàng ;
Gặp khi lửa đỏ màu càng thêm xuê.
    Thôi thôi anh chớ vội về ;
Ở đây nướng-nấu toan bể thuộc-thang.
    Bao-giờ hết lúc tai-nạn ;
Đem nhau ta sẽ lập đảng công-danh.
    Cam-la sớm gặp cũng xinh ;

Muộn mà Khương-tử cũng vinh một đời.

Nên hư có sô ở trời ;

Bôn-chôn sao khỏi đời-dời sao xong ?

Vân-tiên khi ấy yên-lòng ;

Ở nơi am-tự bạn cùng Hớn-minh.

Võ-công làm việc trớ-trình ;

Dứt tình họ-Lục mến tình họ-Vương.

Kể từ định chước hại chàng ;

Thẻ-loan hớn-hở lòng càng thêm vui.

Ngày-ngày son điểm phân giới ;

Phòng khi gặp-gỡ đứng ngồi cho-xuè.

Xảy đâu Tử-trực vừa về ;

Vào nhà họ-Võ thăm bề Vân-tiên.

Công rằng : chớ hỏi thêm phiền :

Trước đã làm bịnh huỳnh-tuyển xa chơi.

Thương chàng phận bạc trong đời ;

Cũng vì nguyệt-lão xe lơi môi hồng.

Nghe qua Tử-trực chạnh lòng ;

Hai hàng nước-mắt rờn-rờn như mưa.

Than rằng : chạnh nhớ linh-xưa ;

Nghĩa đã kết nghĩa tình chưa phỉ tình.

Trời sao nỡ phụ tài lành ;

Băng vàng chưa thấy ngày xanh đã mòn.

Cùng nhau chưa đặn vòng-tròn ;

Người đã sớm thác ta còn lắm chi ?

Trong đời mây bụi cô-tri ?

Mây trang đông-dạo mây người đông-tâm ?

Công rằng : ta cũng thương thâm ;

Tủi duyên con trẻ sắc-cảm dở-dang.
Thôi-thôi khuyên chớ thờ-than ;
Đầy đà tính dặng một dặng rất hay.
Tới đây thời ở lại đây ;
Cùng con-gái lão sum-vầy thật-gia.
Phòng khi hòm sớm vào ra ;
Thầy người Tử-trực cũng là thầy Tiên.
Trực rằng : ngòi viết đĩa nghiền ;
Anh em xưa có thể-nguyên cùng nhau.
Vợ Tiên là Trực chị dâu ;
Chị dâu em bạn dám đâu lỗi nghĩ ?
Chẳng hay người học sách chi ;
Nói sao những thói dị-kì khó nghe ?
Hay-là học thói nước Tề ;
Vợ người Tử-cử đưa về Hoàn-công.
Hay-là học thói Đường-cung ;
Vợ người Tiểu-lạc sánh cùng Thê-Dân.
Người nay nào phải nhà Tần ;
Bắt-vì gả vợ Di-nhơn lây lăm.
Nói sao chẳng biết hồ thắm ;
Người-ta há phải là cam thú sao ?
Võ-công hồ-thẹn xiết bao ;
Ngồi trăn khôn cãi lẽ nào cho qua.
Thẻ-loan trong cửa bước ra ;
Miệng chào thấy cử tân-khoa mới về :
Thiếp đà chẳng trọn lời thẻ ;
Lỡ bể sửa trập lỡ bể nưng khăn.
Tiếc thay dạ tỏ năng-năng ;

Đêm thu chờ-dợi bóng trăng bày chầy.
Chẳng ưng thời cũng làm khuây ;
Nỡ buông lời nói chẳng vì chẳng kiêng ?
Trực rằng : hỡi Lữ-phụng-Tiên ;
Phòng toan đem thói Điều-thuyền trêu người ?
Mỏ chông ngọn cỏ còn tươi ;
Lòng nào mà nỡ buông lời nguyệt-hoa ?
Hổ-hang vậy cũng người-ta ;
So loài cảm-thú vậy mà khác chi ?
Vân-tiên anh hỡi cô-tri ;
Suôi vàng có biết thê ni chẳng là ?
Tay lau nước-mắt trở ra ;
Về nhà sắm-sửa tìm qua Đông-thành.
Võ-công hổ-thẹn trong mình ;
Năm ngày nhuộm bệnh thật tình chêt oan.
Thẻ-loan cùng mộ Quỳnh-trang ;
Mẹ con đóng cửa ở tang trong nhà.

XIV. NGUYỆT-NGA NHÂN CÓ LỤC-ÔNG
KIẾU-CÔNG MỜI QUA NGHE TIN VÂN-TIÊN MẤT
BUÓN-RẦU KHÓC-THAN.

Đoạn nầy đèn thừ Nguyệt-nga ;
Hà-kê phủ ây theo cha học-hành.
Kiểu-công lên chức thái-khanh ;
Chỉ sai ra quận Đông-thành chặn dân.
Ra tờ khắp hêt xa gần ;
Hỏi thăm họ Lục tìm lần đèn nơi.
Khiên quân đem bức thơ mời ;

Lục-ông vưng lệnh tới nơi dinh tiền.

Kiểu-công hỏi Lục-vân-Tiên ;

Lục-ông thầy hỏi bỗng liền khóc-than.

Thưa rằng : nghe tiếng đồn vang ;

Con tôi nhuốm bệnh giữa đàng bỏ thầy.

Biệt tin từ ấy nhẩn nay ;

Phút nghe người nói châu mày lại thương !

Kiểu-công trong dạ bàng-hoàng ;

Trở vào nói lại cùng nàng Nguyệt-nga :

Lục-ông nói lại cùng cha ;

Duyên con rày đã trôi hoa dạt bèo.

Riêng than chút phận tơ diều ;

Hàn-giang chưa gặp Ô-kiểu lại rơi.

Nàng rằng : phải thiệt như lời ;

Xin cha sai kẻ mời người vào trong.

Nguyệt-nga đứng dựa bên phòng ;

Tay ôm bức tượng khóc ròng như mưa.

Công rằng : nào bức tượng xưa ;

Nguyệt-nga con khá đem đưa người nhìn.

Lục-ông một buổi ngồi nhìn ;

Tay chơn vóc-giạc đều in con-mình.

Chuyện-trò sau trước phân minh.

Lục-ông khi ấy sự-tình mới hay :

Thương con phận bạc lắm thay !

Nguyên xưa còn đó con rày đi đâu ?

Kiểu-công chi xiết nỗi sầu ;

Lục-ông thầy vậy thêm đau gan vàng.

Kiểm lời khuyên giải với nàng ;

Giải cơn phiền-não kéo mang lây sầu.

Người đời như bóng phù-du ;

Sớm còn tôi mất công-phu lỗ-làng.

Cũng chưa đồng tịch đồng sàng ;

Cũng chưa nên nghĩa tào-khang đầu má.

Cũng như cửa sổ ngựa qua ;

Nghĩ nào mà ủ mặt hoa cho phiền ?

Nàng rằng : trước đã trọn nguyên ;

Dẫu thay mái tóc phải nhìn môi tơ.

Công rằng : chút nặng tình xưa ;

Bèn đem tiền-bạc tạ đưa cho người.

Lúc-ông cáo tạ xin lui ;

Tôi đâu dám chịu của người làm chi ?

Ngờ là con trẻ mất đi ;

Hay đâu cốt-cách còn ghi tượng nầy.

Bây-giờ con lại thấy đây ;

Tâm lòng thương nhớ dễ khuây dặng nào ?

Ngửa than dật rộng trời cao ;

Tre còn măng măt lẽ nào cho cân.

Lục-ông từ-tạ lui chân ;

Kiều-công sai kẻ gia-thần đưa sang.

Nguyệt-nga nhuôm bệnh thổ-than ;

Năm canh lụy ngọc xôn-xang lòng vàng.

Nhớ khi thê-thột giữa dằng ;

Chưa nguôi nỗi thảm lại vương lây sầu.

Công đã chờ-dợi bấy lâu ;

Thà không cho gặp buổi đầu thời thôi.

Biết nhau chưa dặng mây hồi ;

Kẻ còn người mặt trời ỏi là trời !

Thuở xưa giữ dạ ghi lời ;

Thương người quân-tử biết đời nào phai ?

Tiếc thay một dự anh-tài ;

Việc văn việc võ nào ai dám bì ?

Thương vì đèn sách lòng ghi ;

Uổng công nào thầy tiếng gì là dẫu !

Thương vì hai tám trên đầu :

Người đời như bóng phù-du lữ-làng.

Thương vì chưa dựng hiển-vang ;

Nước trời sự-nghiệp huê tàn công-danh.

Thương vì đôi-lúa chưa thành ;

Vua hương bát nước ai dành ngày sau ?

Năm canh chẳng ngọt hột châu ;

Mặt nhìn bức tượng ruột đau như dẫu :

Dương-gian nay chẳng dựng gấm ;

Âm-cung biết có thành-thân chẳng là ?

Kiểu-công thức dậy bước ra ;

Nghe con than-khóc xót-xa lòng vàng.

Khuyên rằng : con chớ cưu-mang.

Gấm trong còn mặt là đàng xưa nay.

Đòn-cầm ai khéo dứt dây ;

Chẳng qua con-tạo dối xây không thương.

Nàng rằng : khôn xiết nỗi thương !

Khi không gãy gánh giữa đường không hay.

Nay đà loan phụng lẽ bấy ;

Nệm nghiêng gồi chích phạn nấy đã cam.

Trăm năm thế chẳng lòng phàm ;

Sông Ngân đưa bạn cầu Lam rước người.

Thân con còn đứng giữa trời ;
Xin thờ bức tượng tròn đời thời thời.

Kiểu-công trong dạ chẳng vui ;
Con đã giữa tiết một đời hay sao ?

**XV. THÁI-SƯ ĐI NÓI NGUYỆT-NGA CHO CON
KHÔNG ĐƯỢC NÊN OÁN MÀ XIN VUA
ĐÒI ĐI CÔNG-HỒ BÊN NƯỚC Ô-QUA.**

Có người sang cả ngôi cao ;
Thái-sư chức trọng trong-trào sắc phong;
Nghe đồn con-gái Kiểu-công ;
Nay mười sáu tuổi tơ hồng chưa vương.

Thái-sư dùng lễ vật sang ;
Mượn người mai-chước kết đàn sui-gia,
Kiểu-công khôn ép Nguyệt-nga ;
Lễ-nghi đưa lại về nhà Thái-sư.

Thái-sư chẳng biết rộng suy ;
Đem điều oán-hậu sớm ghi vào lòng.

Phút đầu giặc mọi làm hung ;
Lung-lăng nết dữ binh nhung dây loạn.

Đánh vào tới ải Đồng-quan ;
Sở-vương phán hỏi lưỡng ban quân-thần :

Sao cho vững nước an dân ?
Các quan ai biết mưu thần bày ra.

Thái-sư nhớ việc cừu nhà ;
Vội-vàng quí gôi tâu qua ngai-vàng.

Thuở xưa giặc mọi dây loạn ;
Vì tham sắc tốt phá tàn Trung-hoa.
Muôn cho khỏi giặc Ô-qua ;

Đưa con gái tốt giao-hoà thời xong.

Nguyệt-nga là gái Kiều-công ;
Tuổi vừa hai-tám má-hồng đương xinh.

Nàng đã có sắc khuinh-thành ;
Lại thêm rất bực tài-tình hảo-hoa.

Đưa nàng về nước Ô-quá.
Phiên-vương ưng dạ ắt là bãi binh.

Sở-vương nghe tàu thuận tình.
Châu-phê dạy sứ ra dinh Đông-thành.

Sắc phong Kiều-lão thái-khanh ;
Việc trong nhà-nước đã dành cậy người.

Nguyệt-nga nàng ấy nên người ;
Lựa ngày tháng chín hai-mươi công-hồ.

Kiều-công vưng lịnh nhà Vua ;
Lẽ nào có dám nói phô điều nào.

Nguyệt-nga trong dạ như bão.
Canh chấy chẳng ngủ những thao-thức hoài.

Thật tình trâm nọ biềng cái ;
Dựa mảnh bỏ xả tóc dài ngồi lo :

Chiêu-quân xưa cũng công-hồ.
Bởi người Diên-thọ họa đồ gây nên.

Hạnh-ngươn sau cũng khỏi miễn ;
Bởi người Lư-Kỉ cừu-hiếm còn ghi.

Hai nàng chẳng đã phải đi ;
Một là ngay chúa một vì thảo cha.

Chiêu-quân nhảy xuống giang-hà ;
Thương Vua nhà Hán vốn đã quyên sanh.

Hạnh-ngươn nhảy xuống trì-linh ;
Thương người Lương-ngọc duyên lành phui-phai.

Tới nay bạc-phận là ta ;
Nguyên cùng bức tượng trót đã chung thân.
Tình phu-phụ nghĩa quân-thần.
Nghĩa xa cũng trọn ơn gần cũng nên.
Hai bên nặng cả hai bên ;
Nêu ngay cùng chúa lại quên ơn chồng;
Sao-sao một thác thời xong ;
Lây mình báo chúa lây lòng sự phu.
Kiểu-công nường gồi đương lo ;
Nghe con than-thở mây cầu thêm phiền.
Kêu vào ngói dựa trướng-tiền ;
Lây lời dạy-dỗ cho tuyền thân-danh.
Chẳng qua là việc triều-dinh ;
Nào cha có muôn ép tình chi con ?
Nàng rằng : còn kể chi con ?
Bơ-vơ chút phận mạt còn quần-bao ?
Thương cha tuổi-tác đã cao.
E khi âm lạnh buổi nào biết đau.
Tuổi già bóng xế nhành dàu.
Sớm xem tôi xét ai hầu cho cha ?
Công rằng : chẳng sá việc nhà ;
Hãy an dạ trẻ mà qua nước người.
Hôm nay đã tới mồng mười ;
Khá toan sắm-sửa hai-mươi tông hành.
Nàng rằng : việc ấy đã đành ;
Còn lo hai chữ ân-tình cho xong,
Con xin sang lạy Lục-ông ;
Làm chay bảy bữa trọn cùng Vân-tiên.

Ngõ cho nhờn-nghĩa vẹn-tuyển ;
Phòng sau xuống chôn huỳnh-tuyển gặp nhau.
Kiêu-công biệt nghĩ trước sau ;
Dạy đem tiền-bạc cấp hầu đưa đi.
Lục-ông ra rước một khi ;
Nguyệt-nga vào đặt lễ-nghi sân-sàng.
Ngày lành giờ ngọ dâng đàn ;
Ăn chay năm đật cho chàng Vân-tiên.
Mở ra bức tượng treo lên ;
Trong nhà cho tới láng-riêng đều thương.
Nguyệt-nga cất tiếng khóc-than :
Vân-tiên anh hỡi suôi-vàng có hay.
Bầy ngày rồi việc làm chay ?
Lại đem tiền-bạc tạ rày Lục-ông :
Trông chồng mà chẳng thấy chồng ;
Đã đành một chữ má-hồng vô-duyên.
Rày vua gả thiệp về Phiên ;
Quyết lòng xuống chôn cửu-tuyển thầy nhau.
Chẳng chi cũng gọi là dâu ;
Muôn lo việc nước phải âu đạo nhà.
Một ngày một bước một xa ;
Của nấy để lại cho cha dưỡng già.
Lạy rồi nước-mắt nhỏ sa ;
Người-người lạy tạ bước ra trở về.
Các quan xe-giá bộn-bế ;
Năm mươi thê-nữ hầu kẻ chơn tay.
Hai mươi nay đã đến ngày ;
Các quan bảo-hộ đưa ngay xuống thuyền.

Nguyệt-nga vội khiên Kim-liên ;
Lên mời thân-phụ xuống thuyền xem qua.
Công rằng : thật dạ xót-xa ;
Con còn dùng thẳng cho cha thăm-sầu.
Nàng rằng : non nước đao sâu ;
Từ đây cách khỏi không hầu thấy cha
Thân con về nước Ô-quà ;
Đã dành một nỗi làm ma dật người !
Hai phương nam bắc cách vời ;
Chút xin gởi lại một lời làm khuây.
Hiu-hiu gió thổi ngọn cây.
Ay là hồn trẻ về rày thăm cha.
Kiêu-công hột lụy nhỏ sa ;
Các quan ai nầy cũng là tình thương.
Chẳng qua việc ở Quân-Vương ;
Cho-nên phụ-tử hai đường xa-xuôi.
Buồm trương thuyền vội tách vời.
Các quan đưa-dón người-người đứng trông.
Mười ngày đã tới Ai-dống ;
Mênh-mênh biển rộng âm-âm sóng xao.

**XVI. NGUYỆT-NGA NHẢY XUỐNG SÔNG,
NHỜ QUAN-ÂM ĐEM VÔ BỜ,
VÀO VƯỜN GẶP BÙI-ÔNG ĐEM VỀ NUÔI,
BỊ BÙI-KIỆM DỖ-NGON DỖ-NGỌT.**

Đêm nay chẳng biết đêm nào ;
Bóng trắng vặc-vặc bóng sao mờ-mờ ;
Trên trời lặng-lẽ như tờ ;
Nguyệt-nga nhớ nỗi tóc-tơ chẳng tròn.

Than rằng : nọ nước kia non ;
Cảnh thời thầy đó người còn về đâu ?

Quân hầu đều ngủ đã lâu ;
Lén ra mở bức rèm châu một mình.

Vắng người có bóng trăng thanh :
Trăm năm xin gọi chút tình lại đây !

Vân-tiên anh hãy có hay ;
Thiếp nguyện một tâm lòng ngay với chàng.

Than rồi lấy tượng vai mang ;
Nhắm chừng nước chảy vội-vàng nhảy ngay.

Kim-liên thức dậy mới hay ;
Cùng quân thê-nữ một bài đều lo.

Cùng nhau lặng chẳng dám hò ;
Thăm toan mưu kế chẳng cho lậu-tình :

Việc nầy là việc triều-dình ;
Độc-quan hay đặt ắt mình thác oan.

Muôn cho cần-nhiệm trăm dang ;
Kiềm-liên thê lấy làm nàng Nguyệt-nga.

Trá hôn về nước Ô-quá ;
Ai mà vạch lá ai mà tìm sâu ?

Tính rồi xong-xả chước mầu ;
Phút nghe thuyền đã đèn đầu ải-quan ;

Độc-quan xe-giá sửa-sang ;
Kiệu trưng lọng phụng rước nàng về Phiên.

Nào hay tĩ-tắc Kim-liên ;
Đặng làm hoàng-hậu nước Phiên một đời.

Nguyệt-nga nhảy xuống giữa vời ;
Sóng thần đưa đẩy vào nơi bãi rầy.

Bóng trăng vừa khuất ngọn cây ;
Nguyệt-nga hôn hã chơi rày âm-cung.
Xiết bao sương tuyết đêm đông ;
Mình nằm giữa bãi lạnh-lùng ai hay ?
Quan-âm thương đứng thảo-ngay ;
Bèn đem nằng lại bỏ rày vườn hoa.
Dặn rằng : nằng hỡi Nguyệt-nga ;
Tìm nơi nường-náu cho qua tháng ngày.
Đôi ba năm nữa gần đây ;
Vợ-chồng sau cũng sum-vầy một nơi.
Nguyệt-nga giây-phút tỉnh hơi ;
Định hôn mới nghĩ mây lời chiêm-bao.
Nên hư chưa biết làm-sao ?
Bây-giờ biết kiếm chôn nào dung thân ?
Một mình luông những bàng-khuàng :
Phút dàu trời đã rạng hừng vừng đông.
Một mình mang bức tượng chồng ;
Xảy dàu lại gặp Bùi-ông dạo vườn.
Ông rằng : người ở hà phương ?
Việc chi mà tới trong vườn hoa ta ?
Nằng rằng : trận gió thổi qua ;
Chìm thuyền nên nổi mình ra thể nầy.
Tồi-tâm sẩy bước tới đây ;
Xin soi-xét tới thơ-ngây lạc dằng.
Bùi-ông đứng nhắm tướng nằng ;
Chẳng phen dài-các cũng hàng trâm-anh.
Đầu đuôi han-hỏi sự-tình ;
Nằng bèn lời thiệt việc mình bày qua.

Bùi-ông mừng rước về nhà ;
Thay xiêm dỗi áo nuôi mà làm con.

Ta cũng sanh một chồi non ;
Tên là Bùi-kiệm hãy còn ở kinh.

Trong nhà không gái hậu sinh ;
Ngày nay lại gặp minh-linh phước trời.

Nguyệt-nga ở đã an nơi ;
Đêm đêm nghĩ-lượng việc đời gần xa.

Một lo về nước Ô-quà ;
E vua bắt tội cha già rất oan.

Hai lo phận gái hồng-nhan ;
Sợ khi bảo-dưỡng mưu toan lẽ gì.

Nguyệt-nga luông những sáu-bi ;
Xây dàu Bùi-kiệm tới khi về nhà.

Từ ngày thầy mặt Nguyệt-nga ;
Đêm đêm trần-trọc phòng hoa mây lẩn.

Thầy nàng thờ bức tượng nhân ;
Nghiem trong tình ý dấn-làn hỏi liễn.

Tượng nầy sao giống Vàn-tiên ;
Bây lâu thờ có linh-thiên điều gì ?

Nàng rằng : làm phận nữ-nhi ;
Một câu chánh-tiết phải ghi vào lòng.

Trăm năm cho trọn đạo tông ;
Sông sao thác vậy một chồng mà-thôi.

Kiệm rằng : nàng nói sai-rồi ;
Ai từng bán đất mà ngồi chợ trưa ?

Làm người trong cõi gió-mưa ;
Bảy-mươi mây mặt người xưa thế nào.

Chúa xuân còn ở vườn-dào ;
Ông qua bướm lại biết bao nhiêu lần ?
Chúa đông ra khỏi vườn xuân ;
Hoa tàn nhụy rữa như rừng bỏ hoang.
Ở đời ai cậy giàu-sang ;
Ba xuân dầu hết ngàn vàng khôn mua.
Hay chi như vãi ở chùa ;
Một căn cửa khép lôn mùa lạnh tanh.
Linh-dinh một chiếc thuyền tình ;
Mười hai bên nước biết mình vào đâu !
Ai tặng mặc áo không bầu ;
Ăn cơm không dưa ăn trầu không cau ?
Nàng sao chẳng nghĩ trước sau ;
Giữ ôm tượng ây bấy lâu thiệt mình.
Nàng rằng : xưa học sử-kinh ;
Làm thân con-gái chữ trinh làm dấu.
Chẳng phen thói nước Trịnh đầu ;
Hẹn người tới giữa vườn dầu tư tình.
Kiếm rằng : đã biết sử-kinh ;
Sao không soi-xét để mình ngồi không ?
Hổ-dương xưa mới goá chồng ;
Còn mơ nhan-sắc Tông-công cũng vừa.
Hạ-cơ lớn nhỏ cũng ưa ;
Sớm đưa Doãn-phủ tôi ngựa Trần-quàn.
Hán xưa Lữ-hậu thanh xuân ;
Còn vua Cao-tổ mây đành Dị-ky.
Đường xưa Võ-hậu thiệt gì ?
Di-tôn khi trẻ Tam-tư lúc già.

Cứ trong sách-vở nói ra ;
Một đời sung-sướng cũng qua một đời.
Chính-chuyên làm sự dối đời ;
Lãng-vân trắc-nết hết đời cũng ma.
Người-ta chẳng lấy người-ta ;
Người-ta đâu lấy những là tượng nhân ?
Cho-nên tiêc phận hồng nhan ;
Học đòi Như-ý về chàng Văn-quân.
Nguyệt-nga biết đưa tiểu-nhân ;
Làm-thỉnh toan chước thoát thân cho rồi.
Bùi-ông ngon-ngọt trau-giỏi ;
Muôn nàng cho dặng sánh đôi con mình :
Làm người chập-nhút sao đành ;
Hễ là lịch-sự có kinh có quyền.
Tới đây duyên đã bén duyên ;
Trăng thanh gió mát cạm thuyền chờ ai ?
Nhớ câu xuân bất tái lai ;
Ngày nay hoa nở e mai hoa tàn.
Làm chi thiệt phận hồng-nhan ?
Năm canh gọi phụng màn loan lạnh-lùng.
Vọng-phu xưa cũng trông chồng ;
Ngày xanh mòn-mỏi má hồng phui-pha.
Thôi-thôi khuyển chó thở ra ;
Vầy cùng con lão một nhà cho xuôi.
Nguyệt-nga giả dạng mừng vui ;
Thưa rằng : người có công nuôi bấy chầy.
Tôi xin dám gởi lời này :
Hãy tua chậm-chậm sẽ vầy nhơn-duyên.

Tôi vào lạy tạ Văn-tiên ;
Chạy đàn bảy bữa cho tuyển thi chung.
Cha con thầy nói mừng lòng ;
Dọn nhà sửa chỗ dòng-phòng cho xuê.
Chiêu hoa gọi sách bọn-bé ;
Cổ-đồ bát-bửu mượn về chung ra.

XVII. NGUYỆT-NGA TRÒN HỌ-BÙI. — LAO-BÀ
GẶP ĐEM VỀ NUÔI.

Xảy vừa tới lúc canh ba ;
Nguyệt-nga lấy bút để vài câu thơ.
Dán trên vách phân một tờ ;
Vai mang bức tượng kịp giờ ra đi.
Hai bên bờ-bụi rậm-ri ;
Đêm khuya vắng-vẻ gặp khi trăng lờ.
Lạ chừng đường-sá bơ-vơ ;
Có bấy dôm-dôm sáng nhờ di theo.
Qua truông rồi lại lên đèo ;
Dê kêu giăng-giỏi ve ngâm lạnh-lùng.
Giày sành đập sỏi thẳng xông ;
Vừa may trời đã vừng dòng lô đầu.
Nguyệt-nga đi dặng hồi lâu ;
Tìm nơi bàn-thạch ngõ hầu nghỉ churn.
Người ngay trời Phật cũng vưng ;
Lão-bà chồng gậy trong rừng bước ra.
Hỏi rằng : nàng phải Nguyệt-nga ?
Khá tua găng-gượng về nhà cùng ta.
Khi khuya nằm thầy Phật-Bà ;
Người đã mách-báo nên già tới đây.

Nguyệt-nga bán tín bán nghi ;
Đánh liêu nhắm mắt theo đi về nhà.

Bước vào thấy những đòn-bà ;
Làm nghề bô-vải lụa-là mà-thôi.

Nguyệt-nga đành dạ ở rồi ;
Từ đây mới hết nỗi-trời chôn nào.

Hỏi thăm ra chôn Ô-sào ;
Quan-sơn mây dậm đi nào tới nơi.

**XVIII. VÂN-TIÊN NHỜ THUỘC TIÊN SÁNG MẮT,
BỎ CHÙA TỪ HÁN-MINH ĐI VỀ THAM CHA.**

Đoạn nầy tới thứ ra đời ;
Vân-tiên thưở ấy ở nơi chùa-chiến.

Nửa đêm nằm thấy ông tiên ;
Đem cho chén thuốc mắt liền sáng ra.

Kể từ nhuôm bệnh đường xa ;
Tháng ngày thắm-thoát kể đã sáu năm.

Tuổi cha rày đã năm lăm ;
Chạnh lòng nhớ tới dăm-dăm nhỏ sa.

Vân-tiên tính trở lại nhà ;
Hán-minh đưa khỏi đôi ba dặm đường.

Tiên rằng : ta lại hồi hương ;
Ơn nhau sau gặp khoa-trường sẽ hay.

Minh rằng : tôi vốn chẳng may ;
Ngày xưa mắc phải án dày tròn đi.

Dám đâu bày mặt ra thi ;
Đã dành hai chữ qui-y chùa nầy.

Tiên rằng : phước gặp khoa nấy ;
Sao-sao cũng tính sum-vầy cùng nhau.

Mây năm hăm-hút tương rau ;
Khó nghèo nữ phụ, sang giàu đầu quên ?
Lúc hư còn có lúc nên ;
Khuyên người chữ dạ cho bền thảo ngay.

Hán-minh trở lại am mây ;
Vân-tiên về một tháng chầy tới nơi.

Lục-ông nước-mắt tuôn rơi :
Ai dè con sông trên đời thầy cha ?
Xóm-riêng cô-bác gần xa ;
Đều mừng chạy tới chạt nhà hỏi thăm.

Ông rằng : kẻ đã mây năm ;
Con mang tật-bệnh ăn-nằm nơi nao ?

Thưa rằng : hoạn-nạn xiết bao ;
Mẹ tôi phần-mộ nơi nào viếng an.

Đặt bày lễ-vật nghiêm-trang ;
Đọc bài văn tề trước bàn minh-sinh :
Suôi vàng hồn mẹ có linh !
Chứng cho con thảo lòng thành ngày nay.
Trưởng bề nguồn nước cội cây ;
Công sâu ngàn trượng ngãi dày chín trắng.

Suy người năm giá khóc mắng ;
Hai mươi bốn thảo chẳng bằng đời xưa.

Vân-tiên nước-mắt như mưa ;
Tê rồi lại hỏi việc xưa ở nhà.

Ông rằng : có nàng Nguyệt-nga ;
Bạc tiền đem giúp cửa nhà mới xuê.

Nhờ nàng nên mới ra bề ;
Chẳng thi khó dối bỏ quê hư rồi.

Vân-tiên nghe nói hồi-ôi ;
Chạnh lòng nghĩ lại một hồi giây lâu.

Hỏi rằng : nàng ấy ở đâu ?
Đặng con đèn đó đáp câu àn-tình.

Lục-ông thuật việc triều-dình ;
Đầu đuôi chuyện-văn tổ tình cùng Tiên !

Kiểu-Công rày ở Tây-xuyên ;
Cũng vì mắc nịnh biếm quyền đuổi ra.

Tiên rằng : cảm nghĩa Nguyệt-nga.
Tòì xin qua đó thăm cha nàng cùng.

Tây-xuyên ngàn dặm thẳng xông ;
Đền nơi ra mắt, Kiểu-công khóc liền :

Nguyệt-nga rày ở Tây-phiên ;
Biết sao cho dặng đoàn-viên cùng chàng. ?

Mây thu Hồ Việt đôi phang ;
Chẳng qua máy tạo ến nhàn rẽ nhau.

Thầy chàng dạ lại thêm đau ;
Đặt trời bao nữ chia bầu cho đành ?

Hẹp-hỏi dặng chút nữ-sanh ;
Trông cho chối quê trở nhánh mẫu-đơn.

Nói rồi lụy nhỏ đòi cơn ;
Cùng nhau một sự oán-hờn nên gây :

Thôi con ở lại bên này ;
Hôm mai thầy mặt cho khuây lòng già.

Vân-tiên từ ấy lân-la ;
Ôn-nhuần kinh-sử chờ khoa ứng kì.

XIX. VÂN-TIÊN RA KINH THI ĐẬU

TRẠNG-NGUYỄN.

VUA SAI ĐI ĐẸP GIẶC Ồ-QUA VỚI HÁN-MINH.

Năm sau lệnh mở khoa thi ;
Vân-tiên vào tạ xin đi tựu trường.
Trở về thừa với xuân-đường ;
Kinh-sur ngàn dặm một đường thẳng ra.
Vân-tiên dự trúng khôi khoa ;
Đương trong nhâm-tý thiết là năm nay.
Nhớ lời thầy nói thiết hay :
Bắc phương gặp chuột con rầy nên danh.
Vân-tiên vào tạ triều-đình ;
Lệnh ban y mã cho vinh về nhà.
Xảy nghe tin giặc Ồ-qua ;
Phủ-vây quan-ải binh ba bốn ngàn.
Sở-vương phán trước ngai vàng ;
Chỉ sai quốc-trạng dẹp loạn bấy ong.
Trạng-nguyên tàu trước bộ rổng ;
Xin dựng một tướng anh-hùng để binh.
Có người họ Hán tên Minh ;
Sức đương Hạng-võ mạnh kinh Trương-phí.
Ngày xưa mặc án dày di ;
Phải về nung-nấu từ-bi ản minh.
Sở-vương phán trước trảo-đình ;
Chỉ sai tha tội Hán-minh đòi về.
Sắc phong phó tướng binh để ;
Tiên Minh từ ấy xiết gì mừng vui ?

Nhứt thỉnh phân-phát oai lôi ;
Tiền-phuông hậu tập trông hồi tân binh.

Quan-sơn ngàn dặm dăng trình ;
Lãnh cờ binh tặc phá thành Ô-quá.

Làm trai ơn nước nợ nhà ;
Thảo cha ngay chúa mới là tài-danh.

Phút đầu binh đao quan thành ;
Ô-quá xem thấy thối binh di đồn.

Tướng Phiên hai gã đường-đường ;
Một chàng Hoá-hổ một chàng Thần-long.

Lại thêm Cốt-dột nguyên-nhung ;
Mắt hùm râu đỏ tướng hung lạ-lùng.

Hán-minh ra sức tiên phong ;
Đánh chàng Hoá-hổ Thần-long một hồi.

Hán-minh đánh xuống một roi ;
Hai chàng đều bị một hồi mạng vong.

Nguyên-nhung Cốt-dột nổi xung ;
Hai tay xách búa đánh cùng Hán-minh.

Hán-minh sức chẳng dám kinh.
Thầy chàng hoá phép thoát mình trở lui.

Vân-tiên đầu đội kim-khôi ;
Tay cầm siêu-bạc mình ngồi ngựa ô.

Một mình lướt trận xông vô ;
Thầy người Cốt-dột biên hô yêu-tà.

Vội-vàng trở ngựa lui ra ;
Truyền đem máu chó đều thoa ngọn cờ.

Ba quân gươm giáo đều giờ ;
Yêu ma xem thấy một giờ vỡ-tan.

Sa cơ Cột-dột chạy hoang ;
Vân-tiên giục ngựa băng ngàn đuổi theo.
Đuổi qua mới dặng bảy dèo ;
Khá thương Cột-dột vận nghèo nài bao.
Chạy ngang qua núi Ô-sào ;
Phút dâu con ngựa sa hào thương-ôi !
Vân-tiên chém Cột-dột rồi ;
Đầu treo cổ ngựa phản-hối bốn quân.
Ôi-thôi ! bên phía đều rừng ;
Trời đã tối mịt lạc chừng gần-xa.
Một mình lạc nẻo vào ra ;
Lăn theo đường núi phút đã tam canh.
Một mình trong chôn non xanh ;
Không ai mà hỏi lộ-trình trở ra.
Đoạn nầy tới thứ Nguyệt-nga ;
Ở đây tính đã hơn ba năm rồi.

**XX. VÂN-TIÊN GẶP NGUYỆT-NGA. — VỀ TÀU
VUA. — AN OÁN TRẢ RỜI VỀ VINH-QUI.
CƯỜI NÀNG NGUYỆT-NGA.**

Đêm khuya chong ngọn đèn ngồi ;
Chẳng hay trong dạ bối-hối việc chi :
Quan-âm thưở trước nói chi ;
Éo le phỉnh thiệp lòng ghi nhớ hoài.
Đã dành đá nát vàng phai ;
Đã dành xương chôn dạ-dải gặp nhau.
Phải chi hỏi dặng nam tảo ;
Đêm nay cho đèn đêm nào gặp nhau.

Nguyệt-nga gương giải cơn sầu ;
Xảy nghe lạc ngựa ở đầu tới nhà.

Kêu rằng : ai ở trong nhà ;
Đường về quan-ải chỉ ra cho cùng.

Nguyệt-nga ngồi sợ hãi-hùng ;
Vân-tiên xuống ngựa thẳng xông bước vào.

Lão-bà lật-dật hỏi chào :
Ở đầu mà tới rừng cao một mình ?

Vân-tiên mới nói sự-tình ;
Tôi là quắc-trạng trào-dinh sai ra.

Đem binh dẹp giặc Ô-quà ;
Lạc đường đến hỏi thăm nhà bà đây.

Lão-bà nghe nói sợ thay ;
Xin ông chớ chấp tôi nay暮 già.

Vân-tiên ngồi nhắm Nguyệt-nga ;
Lại xem bức tượng lòng đã sanh nghi.

Hỏi rằng : bức ấy tượng chi ;
Khen ai khéo vẽ dung-nghi giống mình.

Đầu đuôi chưa rõ sự-tình ;
Lão-bà khá nói tánh-danh cho tường.

Lão-bà chẳng dám lời gian ;
Tượng nầy vốn thật chồng nàng ngồi đây.

Tiên rằng : nàng xách lại đây ;
Nói trong tên họ tượng nầy ta nghe.

Nguyệt-nga lòng rất kiềng-dè.
Mặt thời giống mặt còn e lạ người.

Ngồi che tay áo hổ-người ;
Vân-tiên thấy vậy mỉm cười một khi.

Rằng: sao nàng chẳng nói đi ?
Hay-là ta hỏi động chi chẳng là.

Nguyệt-nga khép-nép thưa qua ;
Người trong bức tượng tên là Vân-tiên.

Chàng đã về chôn cửu-tuyền ;
Thiếp lắm trọn đạo lánh miền gió trăng.

Vân-tiên nghe nói hỏi phản ;
Chống là tên ấy vợ rằng tên chi ?

Nàng bèn tỏ thiệt một khi ;
Vân-tiên vội-vả xuống quì vòng tay.

Thưa rằng : may gặp nàng đây.
Xin đến ba lạy sẽ bày nguồn-cơ.

Đề lời thệ-hải minh sơn ;
Mang ơn trước phải đền ơn cho rồi.

Vân-tiên vồn thiệt là tôi ;
Gặp nhau nay đã phỉ rồi ước-mơ.

Nguyệt-nga bằng-lẳng lơ-lơ ;
Nửa tin rằng bạn nửa ngờ rằng ai.

Thưa rằng : đã thiệt tên ngài ;
Khúc-nôi xin cứ đấu bài phân qua.

Vân-tiên dẫn tích xưa ra ;
Nguyệt-nga khi ấy khóc hoá như mưa.

Ân tình càng kể càng ư ;
Mãng còn bịn-rịn trời vừa sáng ngay.

Xảy nghe quân ó vang-dây ;
Bồn bể rùng bụi khắp bảy cang qua.

Vân-tiên lên ngựa trở ra ;
Thầy cờ để chữ hiệu là Hán-minh.

Hán-minh khi ấy dừng binh ;
Anh em mừng-rỡ tỏ tình cùng nhau.

Minh rằng : tàu-tàu ở dầu ;
Cho em ra mắt chị dầu thẻ nào.

Vân-tiên đem Hán-minh vào ;
Nguyệt-ngà đứng dậy miệng chào có duyên.

Minh rằng : tướng chị ở Phiên ;
Quyết đem binh mã qua miền Ô-quà.

May đâu sum-hiệp một nhà ;
Giặc đã an giấc khải ca hồi trào.

Tiên rằng : nàng tính thế nào ?
Nàng rằng : anh hãy về trào tàu lên.

Ngõ nhờ lượng cả bề trên ;
Lịnh tha tội trước mới nên về nhà.

Trạng-nguyên từ-giã lão-bà ;
Dặn-dò gọi lại Nguyệt-ngà ít ngày.

Ta về đem bức tượng nầy ;
Tàu cho khỏi tội rước ngay về nhà.

Tiên Minh trở ngựa đều ra ;
Dem binh trở lại trào-ca để-huê.

Sở-Vương nghe trạng-nguyên về ;
Sai quan tiếp rước vào kể bên ngai.

Sở-Vương bước xuống kim giai ;
Tay bưng chén rượu thưởng tài Trạng-nguyên,

Phán rằng : trăm sợ nước Phiên ;
Có người Cốt-dột phép tiên lạ-lùng.

Nay đã trừ Cốt-dột xong ;
Thiệt trời sanh trạng giúp trong nước-nhà.

Phải chi trước có trạng ra ;
Làm chi đèn nổi Nguyệt-nga công-hổ ?
Lịnh truyền mở yên trảo-dô ;
Rảy mừng trừ giặc Ô-quả dặng rồi.
Trạng-nguyên quì tâu một hồi ;
Nguyệt-nga các việc khúc-nội rõ-ràng ?
Sở-vương nghe tâu ngờ-ngàng ;
Phán rằng : trăm tướng rằng nằng ở Phiên.
Chẳng ngờ nằng với trạng-nguyên ;
Cùng nhau trước có nhơn-duyên thuở đầu.
Thái-sư trước bệ quì tâu :
Ô-quả dây động quả-mâu cũng vì.
Trá-hôn oán ấy nên gây ;
Nguyệt-nga nằng thiệt tội thì khi quân.
Trạng-nguyên mặt đỏ phừng-phừng ;
Bèn đem bức tượng quì dựng làm bằng.
Sở-vương xem tượng phán rằng :
Nguyệt-nga trinh-tiết ví bằng người xưa.
Thái-sư trước chẳng lo-lừa ;
Thiều chi dân thứ phải đưa tới nằng ?
Dầu cho nhứt nguyệt rõ-ràng ;
Khôn soi chầu úp cũng mang tiêng đời.
Ngay gian sao cũng có trời ;
Việc nầy vì trăm nghe lời nên oan.
Trạng-nguyên tâu trước trảo-dàng :
Thái-sư trử-dưỡng tôi gian trong nhà.
Trịnh-hâm là đứa gian-tà ;
Hại tôi buổi trước cũng đã ghe phen,

Sở-vương phán trước bệ tiền :
Những ngờ tướng ngỗ tôi hiền mà-thôi.
VẬY cũng đạo chúa nghĩa tôi ;
Thái-sur ý muốn cướp ngôi chín trùng.
Hán xưa có gã Đồng-công ;
Nuôi thẳng Lữ-bô cướp dòng nhà Lưu.
Đời xưa tôi nịnh biết bao ?
Thái-sur nay cũng khác nào đời xưa.
Thầy người trung-chánh chẳng ưa ;
Rập-ranh kê độc lập-lừa mưu sâu.
Trịnh-hâm tội đáng chém đầu ;
Ay là mới hết người sau gian-tà.
Sở-vương phán trước trào-ca ;
Thái-sur cách chức về nhà làm dân.
Trịnh-hâm là đứa bạo thần ;
Giao cho quốc-trạng xử phân pháp-hình.
Nguyệt-nga là gái tiết-trình ;
Sắc phong quận-chúa hiển-vinh rõ-ràng.
Kiều-công xưa mắc tội oan ;
Trảm cho phục chức làm quan Đông-thành.
Trạng-nguyên đẹp giặc đã thanh ;
Kiệu trưng tán phụng cho đánh vinh-hoa.
Bãi châu chư-tướng trở ra ;
Trạng-nguyên mời hết đều qua dinh ngồi.
Họ Vương họ Hán họ Bùi ;
Cùng nhau uống rượu đều vui đều cười.
Trạng-nguyên mới hỏi một lời :
Trịnh-hâm tội ấy các người tính sao ?

Truyền quân dẫn Trịnh-hàm vào.
Mặt nhìn khắp hết miệng chào các anh.
Minh rằng : ai mượn kêu anh ?
Trước đã đem thói chẳng lành thời thôi.
Kéo ra chém quách cho rồi ;
Để chỉ gai mắt đứng ngồi cắn gan ?
Trực rằng : Minh nóng nói ngang ;
Giết ruồi đầu xúng gươm vàng làm chi ?
Xưa nay mây dứa vô nghì ;
Dầu cho có sông làm gì nên thân.
Hâm rằng : nhờ lượng cô-nhân ;
Vòn em mới đại một lần xin dung.
Trạng rằng : hể đứng anh-hùng ;
Nào ai có giết dứa cùng làm chi ?
Thôi-thôi tao cũng rộng suy ;
Truyền quân mở trời đuổi đi cho rồi.
Hâm rằng : khỏi giết rất vui ;
Vội-vàng cúi lạy chơn lui ra về.
Còn người Bùi-kiệm máu dê ;
Ngồi chai bể mặt như vể thịt trâu.
Hán-Minh Tử-Trực vào tàu ;
Xin đưa quốc-trạng kịp châu vinh-qui.
Một người Bùi-kiệm chẳng đi ;
Trong lòng hổ-thẹn vì mình máu dê.
Trạng-ngươn xe giá chĩnh-tể ;
Sai quân hộ-vệ rước về nguyệt-nga.
Bạc vàng đem tạ Lão-bà ;
Nguyệt-nga từ-tạ thẳng qua Đông-thành,

Võng diều gươm bạc lọng xanh ;
Trạng-nguyên Tử-trực Hán-minh lên đảng.

Trịnh-hâm về tới Hàn-giang ;
Sóng thần nổi dậy thuyền chàng chìm ngay.

Trịnh-hâm bị cá nuốt rày ;
Thiệt trời báo ứng lẽ này rất ưng.

Thầy vậy nên dừng-dừng-dừng ;
Làm người ai này thì đừng bắt-nhân.

Tiểu-dổng trước giữ mỗ-phần ;
Ngày qua tháng lại đã gần ba năm.

Của di khuyển-giáo mấy năm ;
Tính đem hải-cốt về thăm quê-nhà.

Hiếm chưa thuê đặng người-ta ;
Còn đương thơ-thần vào ra Đại-đề.

Trạng-nguyên khi ấy đi về ;
Truyền quân bày tiệc lo bề tê riêng :

Tiểu-dổng hôn bầu có thiêng ;
Thảo tình thấy tứ lòng thiêng ngày nay.

Độc văn nhớ tới châu mày ;
Đôi hàng lụy ngọc tuôn ngay ròng-ròng.

Người ngay trời Phật động lòng ;
Phút đầu ngó thấy Tiểu-dổng đèn coi.

Trạng-nguyên còn hầy sụt-sùi ;
Ngó lên bài vị lại xui lòng phiền.

Tiểu-dổng nhắm ngửa nhìn nghiêng ;
Ông này sao giống Vân-tiên cũng kì !

Ông nào mất xương âm-ti ;
Ông nào còn sống nay thì làm quan !

Trạng-nguyên khi ấy hỏi chàng :
Phải người đồng-tử mắc nạn chôn ni ?
Mây năm tớ mới gặp thấy;
Cùng nhau kể nỗi đắng cay từ ngần.
Ai dè còn thầy bốn quan;
Ba năm gìn-giữ mỗ hoang đã rồi.
Trạng-nguyên khi ấy mừng vui ;
Tớ thấy sum-hiệp tại nơi Đại-dế.
Đoạn thôi xe giá ra về ;
Tuần-du phút đã gần kề Hàn-giang.
Võ-công từ xuống suối-vàng ;
Thê-loan cùng mụ Quỳnh-trang đeo sấu.
Mẹ con những mắng lo âu ;
Nghe Vân-tiên sông gặp châu công-danh.
Cùng ta xưa có ân-tình ;
Phải ra đón-rước lộ-trình họa may.
Loan rằng : mình ở chẳng hay ;
E người còn nhớ những ngày trong-hang.
Trang rằng : con có hồng-nhan ;
Cho chàng thầy mặt thì chàng cũng ưa.
Ví dầu còn nhớ tích xưa ;
Mẹ con ta lại đồ-thừa Võ-công.
Cùng nhau bàn luận đã xong ;
Soi gương đánh phân ra phòng rước duyên.
Nay đã tới thứ trạng-nguyên ;
Hàn-giang đã tới bỗng liền đóng quân.
Bạc vàng châu báu áo quần ;
Trạng-nguyên đem tạ đáp ân ngư tiều.

Ngư tiểu nay dặng danh biêu ;
Ơn ra một buổi của nhiều trăm xe.

Trạng-nguyên chưa kịp trở về ;
Thầy Quỳnh-trang đã đứng kể trong quân.

Trang rằng : tường chữ hòn-nhân ;
Mẹ con tôi đèn lễ mừng Trạng-nguyên.

Võ-công đa xuong huỳnh-tuyền ;
Xin thương lây chút thiên-quyền phận nầy.

Trang rằng : bùng bát nước đầy ;
Đồ ngay xuong đất hột rày sao xong ?

Oan-gia nợ ấy trả xong ;
Thieu chi nên nổi mà mong tới dòi.

Hán-minh Tử-trực đứng coi ;
Cười rằng : hoa khéo làm mối trêu ong.

Khen cho lòng chẳng thẹn lòng ;
Còn mang mặt đèn đèn-bóng nổi chi ?

Ca-ca sao chẳng chịu đi ?
Về cho tàu-tàu để khi xách giầy.

Mẹ con đứng thẹn-thuống thay ;
Vội-vàng cúi lạy chơn rày trở ra.

Trở về chưa kịp tới nhà ;
Thầy hai ông cộp nhảy ra đón đàng.

Thầy đều bắt mẹ con nường ;
Đem vào lại bỏ trong hang Thương-tòng.

Bồn bề lập đá bịt-bùng ;
Mẹ con than-khóc không trông ra rồi.

Trời kia quả báo mây hồi ;
Tiếc công son điểm phân giới bấy lâu !

Làm người cho biết ngãi sàu ;
Gặp cơn hoạn-nạn cùng nhau cho tròn.
Đừng-dừng theo thói mẹ con ;
Thác dà mặt kiếp xâu còn bìa danh.
Trạng-nguyên về tới Đông-thành ;
Lục-ông trước đã xây dinh ở làng.
Bày ra sáu lễ sẵn-sàng ;
Các quan đi họ cưới nàng Nguyệt-nga.
Sui-gia đã xứng sui-gia ;
Rày mừng hai họ một nhà thành thân.
Trăm năm biết mây tinh thần ?
Sanh con sau nôi gót lân đời-dời.

CHUNG

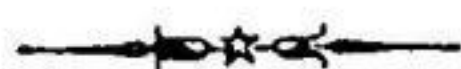

M U C - L U C

I.	Lục-Vân-tiên tạ thầy về đi thi	pages 3
II.	Vân-tiên lên đường gặp lũ Sơn-dài.	6
III.	Vân-tiên cứu Kiều-Nguyệt-nga.	8
IV.	Nguyệt-nga về Hà-khê.	11
V.	Vân-tiên đi thi.	13
VI.	Vân-tiên để Hán-minh đi trước mình về thăm nhà đã.	14
VII.	Vân-tiên ra đi thi — ghé Võ-công gặp bạn	15
VIII.	Vân-tiên được tin mẹ mất, quày trở về.	21
IX.	Trịnh-hâm hại Vân-tiên — trói tiểu-dổng trong rừng — xô Vân-tiên xuống sông.	34
X.	Ngư-ông vớt Vân-tiên lên — đưa về nhà Võ-công.	37
XI.	Võ-công giả đưa về Đông-thành đem Vân-tiên bỏ hang Thương-tòng.	40
XII.	Du-thần cứu ra khỏi hang — gặp Lão- tiểu công về nhà.	42
XIII.	Gặp Hán-minh đem về chùa.	44
XIV.	Nguyệt-nga nhân có Lục-ông Kiều-công mời qua nghe tin Vân-tiên mất buồn- rầu than-khóc.	49
XV.	Thái-sur đi nói Nguyệt-nga cho con không được nên oán mà xin vua đòi đi công- hồ nước Ô-quá.	53
XVI.	Nguyệt-nga nhảy xuống sông nhờ Quan- âm đem vô bờ — vào vườn gặp Bùi- ông đem về nuôi — bị Bùi-kiếm đồ- ngon đồ-ngọt.	57
XVII.	Nguyệt-nga tròn họ Bùi — Lão-bà gặp đem về nhà.	63
XVIII.	Vân-tiên nhờ thước tiên sáng mắt, bỏ chùa — từ Hán-minh đi về thăm cha.	64
XIV.	Vân-tiên ra kinh thi đỗ trạng-nguyên — Vua sai đi dẹp giặc Ô-quá với Hán-minh.	67
XX.	Vân-tiên gặp Nguyệt-nga — về tàu Vua — ân oán trả rồi về vinh qui. — Cưới nàng Nguyệt-nga. ;	69

VỀ NGƯỜI ĐẶT THƠ LỤC-VÂN-TIÊN

Ai này đều biết thơ Lục-vân-Tiên là của ông đồ Chiêu đặt.

Nguyễn-dinh-Chiêu nguyên quán khi xưa thuộc tỉnh Gia-dịnh, phủ Tân-Bình, huyện Bình-Dương, tổng Bình-Trị-Thượng, làng Tân-Khánh.

Đời Thiệu-Trị thi khoa hương-thí đậu tú-tài hồi mới 20 tuổi. Sau về nhà mang bệnh đau con-mắt, nên ở nhà dạy học-trò. Lúc ấy mới đặt thơ Vân-Tiên cho học-trò coi chơi. Đến năm đinh-sửu (1877), Tự-Đức 30 niên mới dời xuống ở làng An-Bình-Đông, tổng Bảo-An, xứ Bền-Tre, thuộc tỉnh Vĩnh-Long. Cứ làm thuốc mà ăn vậy. Qua 24 tháng 5 năm mậu-tí (1888) đau bịnh mà mất; khi ấy tuổi được 67 tuổi.

Ông ấy cũng đặt văn-tê tướng-sĩ Cán-giuộc lại đặt Tứ-thơ Ngũ-kinh Gia-huân-ca v.v.

Văn đặt xuôi, suôn tiếng nói; lại có duyên, dễ đọc, êm tai, mau hiểu, truyện-tích kinh-sử thông; chẳng phải bắt tài mà là bắt hạnh vì bạc mạng. Ấy cũng là cái phận trời dành cho; nên chẳng dám oán thiên, cũng không vu nhơn, cứ lằm-lủi làm thầy dạy học-trò, làm thuốc mà ăn qua tháng ngày cho mãn cái đời thì thôi.

LỤC-VÂN-TIÊN

In rồi, sẽ in dần dần.

GIÁ. . . . . \$ 0. 15

PHAN-TRẦN.

TÚY-KIẾU.

BÍCH CÂN KÌ NGỘ.

TRÌNH THỬ, V. V.

